

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2014

Kateřina Vovsová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Představy a očekávání studentů sociologie
Kateřina Vovsová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Diplomová práce

Představy a očekávání studentů sociologie

Kateřina Vovsová

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Prof. PhDr. Hynkovi Jeřábkovi, CSc. za jeho cenné rady, trpělivost a vstřícnost při vedení mé diplomové práce. Můj dík patří také všem studentkám a studentům sociologie v Plzni a v Praze, kteří byli ochotni obětovat svůj čas a zúčastnit se mého výzkumu.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1 Vzdělání	4
2.1.1 Vývoj vzdělání v ČR.....	4
2.1.2 Vzdělání v dnešní době	7
2.1.3 Proč lidé studují? Motivace ke vzdělání.....	10
2.1.4 Hodnota titulu v dnešní době	13
2.2 Omezení v přístupu ke vzdělání	15
2.2.1 Nerovnosti v přístupu k vysokoškolskému vzdělání.....	15
2.2.2 Vzdělání a gender – z hlediska různých perspektiv.....	17
2.3 Absolventi	20
2.3.1 Uplatnění absolventů na trhu práce	20
2.3.2 Nezaměstnanost absolventů.....	24
3 METODOLOGICKÁ ČÁST	26
3.1 Smíšený výzkum	26
3.2 Design výzkumu	27
3.3 Předběžná fáze	29
3.4 Bakalářská (kvantitativní) fáze	31
3.4.1 Výběr respondentů a sběr dotazníků	32
3.4.2 Hypotézy	33
3.5 Zpracování kvantitativních dat a formulace otázek	34
3.6 Magisterská (kvalitativní) fáze	35

3.6.1 Zpracování kvalitativních dat	36
3.7 Etika	37
4 ANALYTICKÁ ČÁST	38
4.1 Výsledky předběžné fáze	38
4.2 Motivace ke studiu sociologie	42
4.3 Představy a očekávání se studiem sociologie spojené	48
4.4 Bakalářské studium nyní magisterských studentů	52
4.5 Uplatnění na trhu práce	59
4.6 Zhodnocení studia sociologie očima studenta	63
5 ZÁVĚR.....	67
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
7 RESUMÉ	75
8 PŘÍLOHY	76

1 ÚVOD

Vzdělání je nezbytnou součástí života každého z nás. Stejně tak jsou nezbytnou součástí našeho života i určité představy a očekávání. Každý student, který chce jít studovat vysokou školu, je poháněn nějakou motivací, která jej vede k tomu podat si přihlášku na konkrétní obor. Velká část studentů si podává přihlášek více a je následně přijata na více oborů. Pak nastává důležité rozhodnutí, kdy si jedinec vybere obor, který bude studovat. S výběrem daného oboru a studiem jako takovým se pojí řada představ a očekávání.

Já jsem se ve své diplomové práci snažila zaměřit na celý výše zmiňovaný proces. Od podání přihlášky až po rozhodnutí se jít studovat daný obor. Konkrétně jsem se zaměřila na obor Sociologie. Tento obor jsem volila záměrně, jelikož jsem sama studentkou sociologie a často se ve svém okolí setkávám s otázkami, co to sociologie vlastně je, kde s tímto oborem najdu uplatnění a proč jsem šla studovat právě sociologii. Tyto otázky mě motivovaly k napsání diplomové práce. Zajímalo mě, proč jdou studenti sociologii studovat a jaké představy a očekávání mají s tímto oborem spojené. Zaměřila jsem se na studenty sociologie v Plzni a v Praze. Plzeň jsem zvolila proto, že zde žiji a sama studuji. Prahu jsem vybrala proto, že je pro mě snadno dostupná a zároveň si myslím, že výuka sociologie v Praze je na vyšší úrovni, než v Plzni. Mezi studenty z těchto dvou měst by tím mohly vznikat v různých směrech rozdíly.

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaké mají studenti sociologie v Plzni a v Praze představy a očekávání o studiu tohoto oboru. Tyto představy a očekávání jsou zjišťovány u studentů prvního ročníku bakalářského studia a u magisterských studentů sociologie. S bakalářskými studenty bylo provedeno dotazníkové šetření a s magisterskými studenty rozhovory. Zároveň jsem se ve své práci snažila zjistit, jaké motivace vedou studenty k podání přihlášky na obor sociologie, co je tou hlavní hnací silou a na základě čeho se studenti rozhodují jít studovat právě sociologii. Zaměřila jsem se také na to, jaké očekávají studenti s tímto oborem uplatnění na trhu práce. Jaké

zaměstnání by chtěli vykonávat, zda by chtěli pracovat v oboru, kde využijí sociologii či nikoliv.

První část mé diplomové práce je věnována teoretickému kontextu. Nejprve je nastíněn stručný vývoj vzdělání v České republice, zejména změny, kterými české vzdělávání prošlo po roce 1989. Dále popisují vzdělání v dnešní době a právě motivace, které vedou jedince ke studiu. V dnešní době je kladen velký důraz na vzdělání a motivace ke studiu jsou různé. Zabývám se zde otázkou omezení v přístupu ke vzdělávání, kde se zmiňuji o tom, že bohužel i v dnešní době přetrvávají nerovnosti, které znemožňují vstup na vysokou školu. Nechybí zde ani zmínka o vzdělání a genderu, jelikož v dnešní době převažují mezi studenty humanitních oborů na vysokých školách ženy. Teoretickou část práce zakončuje podkapitola věnovaná absolventům a jejich uplatnění na trhu práce. Píši zde také o nezaměstnanosti, kdy se však ukazuje, že absolventi vysokých škol nemají příliš velké potíže s nalezením zaměstnání a jejich nezaměstnanost není příliš veliká.

V další části práce se věnuji metodologii. Nejprve představuji smíšený výzkum, na jehož základě byl výzkum proveden. Dále představuji samotný design mého výzkumu a následně již popisují jednotlivé části výzkumu. Jako první byla provedena předběžná fáze, která byla provedena v Plzni s potenciálními a současnými studenty prvního ročníku bakalářského studia. Z předběžné fáze jsem zjistila, jak budou studenti přibližně odpovídat a na základě těchto odpovědí jsem sestavila dotazník pro studenty prvního ročníku bakalářského studia a osnovu otázek pro rozhovory s magisterskými studenty. Následuje představení bakalářské a magisterské fáze výzkumu. V této kapitole byly také stanoveny hypotézy a výzkumné otázky. Závěr metodologické části práce patří etice výzkumu.

Poslední část práce je tvořena samotnou analýzou. Jednotlivé kapitoly jsou uspořádány tak, aby odpovídaly hlavním tématům mého výzkumu. Začínám představením výsledků z předběžné fáze výzkumu, následuje kapitola o motivaci ke studiu, kdy studenti popisují, co je vedlo k podání přihlášky právě na obor sociologie a jak došlo k samotnému rozhodnutí jít studovat právě tento obor. Dále jsou prezentovány představy a očekávání

studentů sociologie, s jakými představami studenti na sociologii nastupovali, do jaké míry se tyto jejich představy naplnily a jak se během studia proměňovaly. Analytická část zahrnuje také kapitolu o bakalářském studiu nyní magisterských studentů, kdy se magisterští studenti ohlížejí za svým bakalářským studiem, popisují své dosažené studijní výsledky a úspěchy. Nedílnou součástí je také uplatnění na trhu práce, kdy studenti popisují, jaké očekávají se sociologií uplatnění a jak budou své zaměstnání hledat. Celou analytickou část zakončuje kapitola, kdy studenti zpětně hodnotí své studium sociologie. Co jim sociologie dala a vzala a zda by si nyní, kdyby si mohli znovu svobodně vybrat svůj obor ke studiu, vybrali znovu sociologii.

2 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části práce se zabývám nejprve vývojem vzdělání a proměnami, kterými vzdělání prošlo po revoluci v roce 1989. Navazují podkapitolou věnující se vzdělání v dnešní době. Následně se věnuji motivacím, které vedou jedince ke studiu a hodnotě titulu v dnešní době. V druhé polovině teoretické části se zabývám nerovnostmi v přístupu ke vzdělání a vztahem mezi vzděláním a genderem. Na závěr se zaměřuji na absolventy vysokých škol, na jejich uplatnitelnost na trhu práce a na jejich nezaměstnanost.

2.1 Vzdělání

V této podkapitole se věnuji vzdělání jako takovému. Nejprve nastiňuji vývoj vzdělání v České republice, nejen po roce 1989. Potom se zaměřuji na vzdělání v dnešní době, co pro mladé lidi znamená a že je nezbytnou součástí života každého z nás. Následuje část věnovaná motivaci ke studiu, kde popisují různé teorie motivace a okolnosti vedoucí jedince ke studiu. Závěr této podkapitoly je věnován hodnotě titulu v dnešní době, kdy se v současné době hovoří o tzv. překvalifikovanosti. Zatímco dříve stačila maturitní zkouška, dnes je i bakalářský titul považován za nedostatečný.

2.1.1 Vývoj vzdělání v ČR

Období mezi roky 1985 a 1995 je rozděleno do tří fází, které mohou být pouze obtížně popsány a porovnány pomocí časových řad a statistických údajů. Sektor vysokoškolského vzdělávání není žádnou výjimkou. České vzdělání si však v české historii udržuje dobrou tradici již od roku 1939, kdy bylo považováno za jedno z nejlepších v Evropě. Tato tradice byla narušena během druhé světové války a po roce 1948, kdy byla postupně pošpiněna prestiž našeho školního systému. V posledních čtyřech desetiletích byl přístup na vysoké školy regulován poměrně nedemokraticky. Státní orgány stanovovaly počty studentů, kteří se zapíší v konkrétní oblasti, jelikož poptávka

převyšovala nabídku. Často hrálo důležitou roli z jaké je student sociální třídy, přihlíželo se na politická kritéria (např. členství rodičů v komunistické straně), postoj k náboženství apod. Počet studentů se téměř nezměnil ani v roce 1980, především díky stagnaci české ekonomiky. Rok 1989 přinesl změny v oblasti vzdělávání. Ekonomické změny vedly k poklesu hrubého domácího produktu, což přineslo problém s financováním vzdělávání, jelikož státní rozpočet byl základním a prakticky jediným zdrojem financí pro vysokoškolské vzdělávání. Na trhu práce dochází k poklesu počtu pracovníků s nízkou kvalifikací ve všech oborech a zároveň se mění zaměstnanost v prvním a druhém sektoru ve prospěch sektoru služeb, což je důležité pro rozvoj vzdělávání. Na základě lepších norem pro vzdělávání nezaměstnanost rychle klesá (pod 4%). Nezaměstnaností jsou nejméně postiženi studenti univerzit a technických středních škol. V posledních letech stále roste poptávka po vzdělávání, včetně dospělé populace (Šebková 1996).

Revolucí v roce 1989 skončilo mimo jiné i dlouho trvající období zasahování politiky do obsahu výuky i do toho, kdo smí studovat a kdo ne. Nazpět se tak oživila akademická svoboda (Matějů a kol. 2009). Vzdělání a české vysoké školství prošlo výraznými změnami. Tradiční dlouhé vzdělávací programy byly nahrazeny bakalářskými a magisterskými obory, na které navazuje dříve neexistující studium doktorské (Pabian 2010). Následkem změny politického režimu se postupně začalo ukazovat, že vzdělání nabývá na významu v procesu dosahování sociálního statusu (Simonová 2011).

České vysoké školství se po roce 1989 hluboce změnilo. Univerzitám byla poskytnuta úplná samostatnost již v roce 1990. Univerzity reformovaly svá kurikula, rozšířily programy v oblasti humanitních a společenských věd a vyloučily politická kritéria ze vstupní politiky, a to jak pro fakulty, tak pro studenty. Avšak strukturální změny již neprobíhaly tak rychle jako získání a osvojení svobody. Nejvýznamnějšími strukturálními změnami v českém systému terciárního vzdělávání jsou decentralizace a diverzifikace (Matějů, Simonová 2003).

Reformy vysokého školství v západní Evropě vykazují společné a jedinečné vlastnosti, většinou se jedná o podobnosti, které vycházejí z úkolů,

kterým čelí v post komunistických zemích na počátku transformace. Jedním z těchto úkolů je, že je potřeba reformovat „sovětský“ a „komunistický“ model vysokoškolského vzdělávání a výzkumu. Avšak až nyní se ukazuje, že transformace komunistického systému vysokoškolského vzdělávání do moderního systému je obtížnějším a náročnějším úkolem, než vzdělávací politiky a mezinárodní odborníci očekávali na počátku post komunistické proměny (Čerych 2002).

Abychom lépe pochopili obtíže transformace vysokoškolského vzdělávacího systému v postkomunistických zemích, je potřeba vzít v úvahu základní funkce „sovětského“ nebo „komunistického“ vysokoškolského systému vzdělávání, které zdělily z předchozího režimu. Tyto funkce jsou následující: vysokoškolské vzdělávání bylo těžce centralizováno v rámci centrálního systému plánování, stejně jako hospodářství či sociální reprodukce. Centrálně byl také rozhodován počet studentů a jejich rozdělení do jednotlivých oborů a programů. Dále zde byla byrokratická kontrola celého systému – množství absolventů bylo vyváženo s počtem nabízených pracovních míst. Byl zde velký důraz na technologické vzdělání, což zužovalo nabídku možnosti vzdělávat se v humanitních či společenských vědách, s důrazem spíše na pevné než na dynamické schopnosti a flexibilitu. Komunistická strana také pečlivě sledovala studijní směrnice, výzkumné cíle a požadavky na vyučujícího, nedostatek akademické svobody narušoval kapacitu vysokoškolského vzdělávání a výzkumu. Stejně tak zde chyběly bakalářské obory, převažovaly dlouhé inženýrské či magisterské studijní obory. Vysokoškolské vzdělání a akademický výzkum byly odděleny. Financování univerzit bylo zcela závislé na vládě, přičemž roční rozpočet každé univerzity byl stejný jako v předchozím roce (Matějů, Simonová 2003).

V devadesátých letech probíhaly diskuse v rámci vysokoškolské politiky, které vyústily v roce 1998 novým zákonem o vysokých školách. V tomto zákoně byly definovány funkce, kterými vysoká škola disponuje, a to: funkce vzdělávací, vědecká, vývojová, výzkumná, umělecká a další tvůrčí činnost. Touto definicí bylo zajištěno, že vysoká škola se musí samozřejmě zabývat vědeckou prací. Definovány byly také studijní programy. Bakalářský stupeň

studia se měl zabývat přípravou na povolání a vybranými teoretickými poznatky, magisterský stupeň se měl zaměřovat na poznatky založené na současném stavu vědeckého poznání a následnou aplikací těchto poznatků, doktorský stupeň zahrnuje již jen vědeckou činnost. Konec devadesátých let tak znamenal nový posun v oblasti politiky vysokého školství a zároveň i v politice vědy a výzkumu (Šima 2010).

2.1.2 Vzdělání v dnešní době

V dnešní době prochází školou téměř každý a zároveň si všichni uvědomují, že pro život je hodně důležitá. Je zde všeobecně uznávaná skutečnost, že růst jedince i společnosti je závislý na vzdělání (Havlík, Koča 2011).

Kromě vysokého školství se v dnešní době stále častěji mluví o terciárním vzdělávání, což je reakcí na vznik neuniverzitních a vyšších odborných škol, často soukromých. Nejvýraznější změnou však byl a je nárůst počtu studentů. Tento nárůst znamená výrazné otevření příležitostí studovat. Zájem o současnost a budoucnost českého terciárního vzdělávání dlouhodobě roste (Pabian 2010).

Jedním z klíčových faktorů, určujících sociální postavení jednotlivce a jeho pozice ve společenském prostoru v dnešní moderní individualizované společnosti, je právě vzdělání. Vzdělání představuje významný mobilní kanál, přičemž vyšší úroveň vzdělání zpravidla otevírá přístup k vykonávání prestižnějšího povolání a zároveň umožňuje budovat důležitou sociální síť. V neposlední řadě pomáhá dosáhnout vyšší životní úrovně (Trhlíková, Úlovcová 2010). Vzdělání patří k nejvýznamnějším faktorům předurčujícím úspěch na pracovním trhu a v profesním životě jako takovém. Zaměstnanci jsou na své pracovní pozice vybíráni na základě svého dosaženého vzdělání a jedinci samotní jsou si toho dobře vědomi. Proto do svého vzdělání investují mnoho času, aby tím získali lepší postavení na pracovním trhu. Mladí lidé jsou však na dnešním trhu práce poměrně v nevýhodě proti starším ročníkům,

a to jak z pohledu zaměstnatelnosti, tak z pohledu kvality zaměstnání (Shavit, Müller 1998).

Mladí lidé věnují v dnešní době mnoho energie a času tomu, aby získali vzdělání (Fialová 2000). Mládí je často vnímáno jako období „přípravy na život“ a zároveň „přípravy na povolání“. V dnešní době musí mladí lidé neustále rozhodovat o své cestě za vzděláním. Po základní škole volí střední školu a pokračují tak ve vzdělávací dráze dalších několik let s vědomím, že je v budoucnu čeká další rozhodování a další školní povinnosti. Školní vzdělávání je pro děti a mládež povinností a je strukturujícím činitelem jejich životní dráhy. Vzdělání je však často spíše ukazatelem směru, kterým by se měla další vzdělávací či profesní dráha ubírat, než přípravou na povolání. První rozhodování probíhá zpravidla okolo věku 15 let, kdy jedinci dokončují povinnou školní docházku a volí si střední školu. Mě však bude více zajímat rozhodování druhé, kdy jedinci ukončují středoškolské vzdělání a vybírají si vysokou školu. Většinu uchazečů o vysokou školu tvoří absolventi gymnázií (Alan 1989).

Absolventi gymnázií mají široké všeobecné znalosti, a tudíž i mnohem větší prostor k výběru oboru, který chtějí na vysoké škole studovat. Tito studenti nejsou úzce spojení s nějakým oborem, tudíž nejsou odborně zaměřeni, jako je tomu často u absolventů středních odborných škol. Absolventi gymnázií tak mají mnohem širší škálu výběru oborů a v hojné míře si vybírají studium humanitně zaměřené. Téměř všichni absolventi gymnázií chtějí po maturitě pokračovat ve studiu na vysoké škole. Při studiu jsou často úspěšnější než studenti středních odborných škol a studia zanechávají jen v malé míře. Často je to dáno i tím, že studují obor, který je skutečně zajímavá (Kleňhová, Vojtěch 2007). Stejného názoru je i Šebková, která napsala svůj článek o jedenáct let dříve než Kleňhová s Vojtěchem, a říká, že největší počet uchazečů o studium a počet studentů na univerzitách celkově tvoří právě absolventi gymnázií, kteří jsou při přijímacích řízeních velmi úspěšní. Dále říká, že každý absolvent gymnázia by měl být schopný splnit požadavky přijímacího řízení. Tito absolventi se často hlásí, jak již bylo řečeno, na humanitní a společenské vědy (Šebková 1996).

Pokud v současné době porovnáme počet uchazečů zapsaných ke studiu na vysoké škole s počtem maturantů, zjistíme, že tento podíl přesáhl 100%, což znamená, že počet míst na vysokých školách zaplňují i maturanti z předchozích let. Podíváme-li se na úspěšnost uchazečů o studium na vysokých školách, vidíme, že úspěšnost přijetí na vysokou školu se pohybuje nad 70 %, v roce 2011/12 byla úspěšnost přijetí 74,5 % (Simonová 2011). Mezi lety 2003 až 2010 se zvýšil počet zájemců o studium na vysoké škole o 28 %, počet přijatých studentů o 53 % (Vývojová ročenka školství v ČR 2003/04-2010/11). Nejvíce se na vysokou školu hlásí absolventi gymnázií, a to celých 100 %, z nich je úspěšně přijato ke studiu 82 % (Kleňhová, Vojtěch 2011). Toto však není překvapující. Vzhledem ke struktuře českého vzdělávacího systému se očekává, že studenti gymnázií budou po skončení středoškolského vzdělávání ve studiu pokračovat. Zatímco absolventi středních odborných škol své studium často ukončí právě maturitou a na vysoké školy se již nehlásí. Je proto zřejmé, že studenti gymnázií směřují a úspěšně přecházejí na vysokou školu (Simonová 2011).

Šance na přijetí na vysokou školu se nyní pohybuje kolem 50%. Díky poklesu velikosti příslušné věkové kohorty a rostoucímu podílu studentů přijatých na bakalářské studium se šance na přijetí začaly od roku 2001 zvyšovat. Přejed z sekundárního vzdělávání do terciárního stále zůstává nejdůležitějším momentem v kariéře vzdělávání (Matějů, Simonová 2003). Tento přechod však může být obtížný a mnoho univerzitních učitelů cítí, že studenti jsou často na tuto změnu špatně připraveni (Brinkworth, McCann, Matthews, Nordström 2009).

Druhá polovina minulého století přinesla zásadní změnu, kdy naprostá většina příslušných kohort dosahuje středního vzdělání a klíčem k většině profesí se stává vzdělání vysokoškolské. V této fázi nastupuje na vysoké školy 16-50 % příslušné věkové kohorty (Veselý, Matějů 2010). Překročením hranice 50 % vstupujících z příslušné věkové kohorty začíná podle Trowa fáze tzv. univerzálního přístupu, což je spojeno i s výraznou změnou role vysokoškolského vzdělání, které se postupně stává podmínkou úspěšné adaptace na rychlé změny na trhu práce i ve společnosti (Trow 2005).

Akademické vzdělání by mělo studentům poskytnout pochopení základních výzkumných dovedností ve společnosti pro jejich budoucí pracovní dráhu. Výzkumné dovednosti již nejsou potřeba pouze pro ty, jejichž cílem je výzkumná práce, ale jsou důležité pro všechny absolventy vysokých škol, bez ohledu na to, zda mají za cíl pracovat ve výzkumu, ve veřejném či soukromém sektoru. Zvyšující se složitost společnosti a pracovního života vyžaduje lepší pochopení vědeckých výsledků a komunikaci založenou na výzkumech (Lehtinen 2007).

2.1.3 Proč lidé studují? Motivace ke vzdělání

Většina pedagogů uznává, že je potřeba studenty motivovat, avšak jen málo školních výzkumů se zaměřuje na motivaci studentů. S ohledem na tuto problematiku bych chtěla zmínit Vroomovu teorii očekávání, která nám může poskytnout konceptuální rámec pro pochopení studentské motivace usilovat o akademický úspěch. Je prokázáno, že studentská motivace usilovat o akademický úspěch souvisí s jejich skutečným studijním výkonem. Vroomova originální formulace teorie očekávání obsahovala dva modely, valenční model a silový model. Valenční model předpokládá valenci nebo přitažlivost výsledku. V silovém modelu Vroom předpokládá, že motivační síla působící na jedince a vedoucí ho k činu je monotónně rostoucí funkcí součtu valencí všech výsledků z první úrovně a očekává, že čin bude následován dosažením těchto výsledků. Silový model předpokládá, že motivační síla působící na studenta k dosažení akademického úspěchu je vysvětlována atraktivitou (valencí) výkonu a očekáváním, že míra úsilí se projeví ve výsledku (Harrell, Caldwell, Doty 1985).

Harrell, Caldwell a Doty (1985) provedli výzkum, který se zaměřoval na studentskou motivaci k akademickému úspěchu. Stanovili si tři hypotézy, které následně testovali. První hypotéza byla: Silový model teorie očekávání poskytuje přesné předpovědi studentské motivace usilovat o akademický úspěch. Druhá hypotéza byla následující: V rámci silového modelu teorie očekávání roste hodnota očekávaného výsledku v důsledku marginálního

zvýšení hodnoty motivační síly. Poslední hypotéza byla: Studentská motivace usilující o akademický úspěch pozitivně koreluje se studentovými skutečnými studijními výsledky. První hypotéza vyplývá z prediktivních proměnných předložených Vroomem v silovém modelu (tzn., že valence nebo atraktivita akademického úspěchu a očekávání, že úsilí povede k dosažení akademického úspěchu) může být použito pro popis motivačních aspektů studentova učebního prostředí. Druhá hypotéza znamená, že zvýšení očekávání, kdy úsilí povede k akademickému úspěchu, bude mít za následek, že vzroste studentova motivace k výkonům. Třetí hypotéza zkoumá přesvědčení, že úroveň motivace studenta k dosažení akademického úspěchu je ovlivněna studentovým skutečným studijním výkonem. Jejich studie ukázala silnou podporu pro všechny tři hypotézy (Harrell, Caldwell, Doty 1985).

Motivace k vysokoškolskému vzdělávání může mít dvojí rovinu, a to specifickou a obecnou. V obecné rovině jednoznačně platí, že v České republice je vzdělání dlouhodobě přiřazována vysoká hodnota. Co se týká specifické roviny motivace ke vzdělávání, tak zde platí, že se řada motivů prolíná, nejedná se tak o jednosměrnou či jednorozměrnou motivaci ke studiu. Dále platí, že vysokoškolské vzdělání je obecně bráno jako zdroj blahobytu a úspěchu, čili je na vzdělání pohlíženo jako na tržní artikl (studenti studují především obory, které jim zajistí určitou prestiž ve společnosti). Jednou z motivací je i význam tradice, kdy vysokoškolské vzdělání je v rodině tradicí a mladí lidé chtějí tuto tradici udržovat (jedná se především o zdravotnické a právnické obory). V neposlední řadě se jedná o motivaci „odkládání“, kdy jedinci ještě nechtějí nastoupit do praxe, na trh práce a prodlužují si tak studentský život studiem na vysoké škole (v těchto případech studenti často nemají jasnou představu o tom, co chtějí vykonávat za zaměstnání) (Prudký 2010).

Lidé studují především proto, že vzdělání chápou jako výhodnou investici, kterou později využijí na trhu práce, kdy své vzdělání budou chtít maximálně finančně zúročit (Keller, Tvrđý 2008). V případě sociologie však nebude finanční zhodnocení tou hlavní motivací, jelikož průzkumy ukazují, že absolventi humanitních oborů zastávají pracovní pozice s nejnižší hodnotou

ISEI¹, což je Mezinárodní index socioekonomického statusu povolání. Tento index hraje důležitou roli při určování platu (Ryška, Zelenka 2011). Ve skutečnosti je však motivací ke studiu mnohem více a mohou mít různé podoby, mezi kterými nemusí finanční přínos vůbec figurovat či se může objevit až na posledních místech. Motivací ke studiu tak může být jistá forma tradice, kdy mladí studují proto, že jejich rodiče také studovali. Může se jednat také o motivaci účelově racionální, kdy jedinci studují proto, že je to dobrá investice či hodnotově racionální, kdy jedinci studují proto, že se chtějí realizovat v jisté oblasti, kterou by chtěli v budoucnu považovat za své povolání. Právě zájem o daný obor se ukázal jako nejčastější motivace mezi dnešními vysokoškoláky. Zároveň vysokoškoláci přihlíželi i na pozdější uplatnění na trhu práce s daným oborem (Keller, Tvrdý 2008).

Již výzkum v roce 1988 ukázal, že rozhodujícím motivem pro studium daného oboru je zájem o daný obor (stejně jako dnes). Další motivací je obor vystudovaný na střední škole a snaha pokračovat v něm a jako poslední motivaci uváděli respondenti doporučení rodičů a přátel (Berný, Jelínková, Smolka 1988).

Vysoké školy a studijní obory jsou uchazeči o studium vybírány z různých hledisek. Kromě již zmiňovaného zájmu o daný obor to může být na druhou stranu i snaha vystudovat jakoukoliv vysokou školu z důvodu získání vysokoškolského vzdělání, respektive titulu a následného lepšího uplatnění na trhu práce. Tomu odpovídá i odlišná míra motivace daný obor dostudovat. Z těchto důvodů studenti přecházejí z oboru na obor či mění formu studia a v neposlední řadě najdeme i studenty, kteří terciární vzdělávání předčasně opustí a ani v budoucnu se do něj již nevrátí. V posledních letech však vzrůstá počet studentů, kteří studium předčasně ukončili, ale vracejí se na vysoké školy a chtějí získat titul buď v oboru, který již studovali nebo v oboru zcela jiném (Kleňhová, Vojtěch 2007).

---

¹ Pomocí ISEI je měřeno sociální postavení člověka na základě jeho zaměstnání. Tento index je vypočítáván z Mezinárodní standardní klasifikace povolání ISCO, která zahrnuje 271 kategorií. ISEI se zajímá pouze o vztah mezi vzděláním jedince, zaměstnáním a příjmem, nehodnotí prestiž zaměstnání. Hodnoty ISEI se pohybují mezi 10 a 90 (Ryška, Zelenka 2011: 83).

Ball a spol. (2002) identifikovali dva typy jedinců podle výběru vysoké školy a to „vložené“ a „podmíněné“. Tato myšlenka může být nazývána jako „diskurz výběru“. Vložení jedinci jsou spojeni se střední třídou a rodinnou historií vysokých škol a očekává se, že vysoká škola se stane součástí životní trajektorie jedince. Podmínění jedinci jsou spojeni s dělnickou třídou a bez rodinné historie vysokých škol. Vložení jedinci považují status vysoké školy za důležitou součást života a čerpají z různých typů informací při výběru vysoké školy. Podmínění jedinci neuznávají status rozhodnutí mezi starými a novými univerzitami a vysokou školu zvolí většinou jen na základě velmi omezených informací. Spoléhají na informace z prospektů, webových stránek a několika doporučení a varování od svých blízkých. Ball a spol. argumentovali, že vložení jedinci si oproti podmíněným vybírají častěji „tradiční“ univerzity. Zároveň také tvrdili, že výběr vysoké školy je jedním ze způsobů, kterým střední třídy reprodukuje své sociální výhody ve vysokém školství. Ball a spol. také tvrdí, že myšlenka volby předpokládá rovnost maskování reálné nerovnosti a že volby jsou zakotveny v různých příležitostech (Ball a spol. 2002).

Parsons a jeho kolegové (1982) studovali rozdíly mezi pohlavími při volbě vysoké školy a vyvinuli komplexní obecný model akademického úspěchu, včetně akademické volby, akademického výkonu a akademické vytrvalosti. V tomto modelu jsou kariérní cíle přesně dány studentským vnímáním vnějších a vnitřních hodnot akademických úkolů. Toto vnímání hodnot úkolů má přímý vliv na studentské akademické výběry, výkon a vytrvalost. Mezi vnitřní faktory patří intelektuální zájem a mezi vnější například náklady a délka budoucího vzdělávání. Tyto hodnoty chápou a vnímají jinak muži a jinak ženy (Parsons a kol. 1982).

2.1.4 Hodnota titulu v dnešní době

V současné době můžeme často slyšet debaty o tzv. problému překvalifikovanosti české společnosti. Tento problém spočívá v tom, že studenti jsou nuceni trhem vzdělanosti usilovat o stále vyšší diplomy, avšak trh

práce své požadavky na vzdělání nezvyšuje. Výsledkem je pak tedy stav, kdy někteří lidé vykonávají práci, kterou by bylo možné provádět i bez jejich odbornosti. Na všech úrovních zaměstnanecké struktury rostou nároky na kvalifikovanost, což by mohlo pomoci snížit problém překvalifikovanosti, avšak v dnešní době najdeme mnoho vysokoškoláků, kteří pracují jako pomocní uklízeči, skladníci či číšníci a kuchaři. Řešením problému překvalifikovanosti by mohlo být zvýšení laťky požadovaného vzdělání pro lidi, kteří i nadále budou vykonávat stejnou práci za stejný plat (Keller, Tvrđý 2008).

Pro generaci našich rodičů a troufám si říci, že ještě v ne tak dávné době, byla maturita známkou vzdělanosti. Maturita byla považována za velmi důležitou zkoušku, protože nebyla jen důkazem znalostí, ale také „zkouškou dospělosti“, kdy jedinec dokáže své znalosti a schopnost komunikace pod tlakem. Za minulého režimu byla maturita organizována centrálně, písemné zkoušky byly psány v daný den na každé škole a byly oznámeny v rozhlase, což jistým způsobem zajišťovalo určitý stupeň srovnání. Nato však přišla liberalizace v oblasti středního školství a ředitelé škol mohou nyní sami rozhodovat o tématech písemných prací a hodnotit kvalitu odpovědí studentů. Výsledky ze středních škol přestaly být srovnatelné a také vysoké školy k nim přestaly tolik přihlížet. Jen velmi malé množství univerzit přijímá studenty na základě výsledků ze střední školy (Šebková 1996).

Výzkum, který provedl Zelenka (2008), ukázal, že bakalářské studium není v dnešní době již vnímáno tak pozitivně jako před deseti lety. Dříve mladí lidé cenili, když mohli získat bakalářské studium, které jim nabízelo získat za dobu tří let vysokoškolské poznatky, které by mohli uplatnit v praxi. V roce 1997 bylo bakalářské studium hodnoceno lépe než magisterské a to zejména pro lepší uplatnitelnost na trhu práce, v roce 2002 byl již tento rozdíl mezi bakalářským a magisterským studiem menší a v roce 2007 je magisterské studium hodnoceno lépe než bakalářské. V dnešní době stále větší počet bakalářů pokračuje ve studiu na magisterské úrovni, roste počet absolventů s magisterským titulem, kteří vstupují na trh práce. Absolventi s magisterským titulem nastupují často na pozice, které dříve zastávali jedinci s titulem

bakalářským. V současné době tak mladí lidé vnímají bakalářský titul jako nedostatečný (Zelenka 2008).

Z finančního hlediska se vyplatí vystudovat alespoň magistra, jelikož v dnešní době převažují mezi absolventy vysokých škol bakaláři. Bakalářské studium je často vnímáno jako dodatečný způsob pro získání diplomu, především lidmi, kteří jsou již v pracovním procesu delší dobu a zaměstnavatel po nich požaduje zvýšení vzdělání. Bakalářský titul je v porovnání s magisterským také méně finančně ohodnocen. Na současném trhu práce mají bakaláři hodnotu Mezinárodního indexu socioekonomického statusu povolání, tzv. ISEI 54,9 a magistři 62,7. Absolventi středních škol s maturitou mají, pro porovnání, hodnotu ISEI okolo 45 (Ryška, Zelenka 2011).

2.2 Omezení v přístupu ke vzdělání

Výše jsem popsala vzdělání jako takové, avšak cesta ke vzdělání může mít často mnoho omezení a překážek, kterým se věnuji v této podkapitole. Studenti se mohou setkat s několika omezeními, které jim brání ve vstupu na vysokou školu. Po revoluci v roce 1989 se sice tato omezení eliminovala, ale bohužel i v dnešní době na ně můžeme narazit. Stále jsou zvýhodňováni jedinci z vyšších tříd. Rozdíly jsou také mezi pohlavími, kdy některé obory jsou navštěvovány převážně ženami a naopak.

2.2.1 Nerovnosti v přístupu k vysokoškolskému vzdělání

Počátkem komunistického režimu, v roce 1948, byl v České republice vyhlášen ambiciózní program, který měl pomoci odstranit třídní rozdíly v šancích na vzdělání. Proces přijímání na střední a vysoké školy se stal součástí „politické agendy“, která omezovala dětem politicky neloajálních rodičů a tzv. „třídních nepřátel“ přístup k vyššímu vzdělání. Toto opatření vedlo k tomu, že zaměstnanecký status rodičů tolik neovlivňoval vstup žáka na odborné střední školy. Později se však ukázalo, že v polovině 70. let již byly

vzdělanostní nerovnosti opět na úrovni jako před nástupem komunismu. Zároveň členové komunistické elity zajistili svým dětem přístup k vyššímu vzdělání a děti z dělnických rodin končily s výučním listem (Matějů, Smith, Basl 2008).

Nedílnou součástí vzdělávání je rozdílnost: studenti disponují různým nadáním, vybírají si různé studijní obory, ve vzdělávacím procesu setrvávají různý počet let a dostávají odlišné známky. Současný vzdělávací systém tak stojí na zřetelných principech soutěže, a tím pádem na selektivitě, která nemusí být na první pohled zřejmá (Jarkovská, Lišková 2010).

Na základě rostoucího významu dosažení vysokoškolského vzdělání v sociální mobilitě a v životním úspěchu v postindustriálních společnostech roste také zájem o studium nerovností v přístupu k vysokoškolskému vzdělání. V současné době je jisté jedno, a to, že v moderních společnostech je význam dosaženého vzdělání pro mezigenerační vzestupnou sociální mobilitu, dosažení vysokého sociálně-ekonomického statusu a odpovídajícího příjmu, zcela zásadní. Mění se akorát význam jednotlivých stupňů vzdělání pro sociální mobilitu a životní úspěch (Veselý, Matějů 2010).

Tendence k mezigeneračnímu přenosu vzdělávacího, sociálního i ekonomického statusu z jedné generace na druhou v rámci rodiny přetrvává po celé dvacáté století a zdá se, že ani ve století jednadvacátém nehodlá tato tendence ustupovat. Kvalita i stupeň dosaženého vzdělání tak zásadním způsobem závisí na sociálních a ekonomických zdrojích, kterými rodiče disponují a které poskytují svým dětem od dětství až po ranou dospělost. Jedná se především o vyšší příjmy, bohatství, kulturní normy ovlivňující chování, vkus, jazykové a komunikační schopnosti, sociální oporu, kontakty a známosti, ambice, ctižádostivost a význam přikládání vzdělání (Kreidl 2008).

Zásadním problémem českého vzdělávání je nízká prostupnost třídních hranic, což znamená, že dosažené vzdělání je závislé na vzdělání a socio-ekonomickém postavení rodičů. Systém vysokého školství se zároveň podílí na mezigenerační reprodukci vzdělání, a tedy i reprodukci sociálních vrstev. To, zda student půjde na vysokou školu je ovlivněno jeho aspiracemi. Nejvyšší

pravděpodobnost aspirací vykazují dívky i chlapci na gymnáziích (okolo 90 % patnáctiletých se chystá po maturitě na vysokou školu). Důležité je také podotknout, že dívky vykazují vždy vyšší aspirace než chlapci. Ženy mají 1,8x větší šanci na vstup na vysokou školu než muži. Zároveň se také ukázalo, že aspirace deklarované v 15 letech mají poměrně vysoký vliv na skutečný přechod na vysokou školu v devatenácti letech. Analýza tedy ukázala, že i přes to, že potomci různých sociálních tříd dosahují stejného výkonu a vykazují stejné aspirace ke studiu na vysoké škole, dosahují přesto odlišných pravděpodobností přechodu na vysoké školy, významnou roli zde hraje typ střední školy, na které absolvovali (Simonová, Soukup 2009).

Z hlediska sociální stratifikace se jedním ze základních znaků příslušnosti k rychle rostoucí střední třídě stává právě vysokoškolské vzdělání, přičemž „elita“ se orientuje spíše na vybrané vysoké školy, většinou prestižní univerzity s velmi selektivním vstupem. Důraz na to, aby byl přístup ke vzdělání otevřený a spravedlivý, je tím větší, čím významnějším zdrojem sociálního vzestupu a životního úspěchu vzdělání v dané společnosti je. To vyvolává otázku, komu se kvalitního vysokoškolského vzdělání dostane, a komu naopak zůstane odepřeno (Veselý, Matějů 2010).

2.2.2 Vzdělání a gender – z hlediska různých perspektiv

Jedním z nejstarších problémů v přístupu ke vzdělání je jednoznačně zrovnoprávnění žen v rámci vzdělávací dráhy. Vývoj vzdělávání žen udělal obrovský pokrok a v 21. století dokonce ženy ve vysokoškolských oborech převažují. Nyní se dokonce řeší problém feminizace některých oborů (školství, zdravotnictví apod.) (Havlík, Koťa 2011). Téma genderu ve vzdělávání je tématem, které je stále diskutované. Rozdíly mezi chlapci a dívkami ve studovaných oborech a potom i rozdíly v typech zaměstnání, která mladí muži a ženy posléze vykonávají, stále přetrvávají (Fialová 2000).

Na druhou stranu se však ukazuje, že dosažený stupeň vzdělání žen se stále zvyšuje, a to nejen ve srovnání s minulostí. V současnosti ve srovnání

s muži dosahují dokonce i vyšší vzdělanostní úrovně. Toto zjištění se však nijak neodráží na celkové genderové struktuře společnosti, kde jsou ženy stále v nevýhodě. Součástí vzdělávacího mechanismu tvoří skryté kurikulum, které umisťuje ženy na nižší pozice, nutí ženy, aby svůj nižší status akceptovaly, považovaly ho za přirozený a braly ho jako součást své genderové identity. V procesu reprodukce genderových nerovností stupeň vzdělání nehraje roli. Čím déle žena setrvává ve vzdělávacím procesu a čím vyššího vzdělání dosáhne, tím větší bude rozdíl v sociálním postavení mezi ní a stejně vzdělaným mužem (Jarkovská, Lišková 2010).

Pokud se na gender a vzdělání podíváme z feministického hlediska, můžeme mluvit o racionalistickém rámci, který vysvětluje ženské utlačování na základě autority a zároveň je schopný podat racionální teorii, která potvrzuje binární gender (mužská moc je nad tou ženskou) ve vzdělávacím myšlení. Racionalistický přístup mapuje vztahy, individuální chování (např. genderové role, ženské vlastnosti), ženský útlak, ženskou marginalitu a to, co bylo často popisováno jako „racionálně“ organizované a záměrně kontrolované sociální struktury (např. stát nebo trh) (Dillabough, Arnot 2001).

Ve vzdělávání můžeme najít mnohé genderové asymetrie, které jej ovlivňují. Přestože můžeme sledovat v současné době znatelný pokrok ve vzdělávání dívek a žen, stále zde přetrvávají značné genderové nerovnosti, které jsou dané povahou vzdělání. Ženám se dostává stále odlišné vzdělání než mužům. I v českém školství můžeme sledovat asymetrii podle oborů. Genderově asymetrické jsou obory jak na středních, tak na vysokých školách. Pokud tuto asymetrii vztáhneme na vysoké školy, tak ženy nejčastěji navštěvují obory zaměřující se na zdravotnictví, následují společenské vědy a vědy o kultuře a umění. V těchto oborech mají jasnou převahu ženy. Muži oproti tomu převažují v oborech zaměřených na technické a přírodní vědy. Toto rozdělení je důsledkem genderově stereotypního a tradičního vnímání rozdělení rolí, podle kterého jsou ženy považovány za empatické a emocionální se sklonem k pečovatelskému, kdežto muži jsou oproti tomu považováni za racionální, nezávislé, se schopností logického myšlení (Jarkovská, Lišková 2010). V současné době je oborová diferenciací patrná,

ale i zde se distance mezi pohlavími zmenšují, stejně tak se zmenšují i diference genderové, kdy mezi přihlášenými i přijatými převažují ženy nad muži (Prudký 2010).

Výzkum Simonové a Matějů (2013) ukazuje, že v dnešní době mají větší šanci na získání vysokoškolského vzdělání ženy, než muži. Dívky se častěji, než chlapci hlásí na gymnázia a také jsou častěji přijímána ke studiu. Jejich aspirace na dosažení vysokoškolského vzdělání jsou také vyšší, jelikož právě častěji navštěvují gymnázia, která vedou studenty ke studiu na vysoké škole. Z výzkumu také vyplynulo, že tzv. problémové chování chlapců nehraje v dosahování výsledků žádnou roli. Dalo by se říci, že i přes to, že studenti mají stejné šance na dosažení vysokoškolského vzdělání, dosáhnou ho ve větší míře právě ženy. Z tohoto pohledu jsou v nevýhodě muži (Simonová, Matějů 2013).

Genderová asymetrie v oblasti vysokoškolského vzdělávání bude mít za důsledek, jaký obor si muž či žena vybere. Z pravidla si vybírají zcela odlišné studijní obory. Několik studií prokázalo, že na výběr oboru mají vliv rodiče či vrstevníci, ale jen relativně málo výzkumů bylo věnováno tomu, jak tyto vlivy ovlivňují muže a jak ženy. Jaký je tedy skutečný vliv na výběr oborů podle pohlaví (Brooks 2002).

To, jaký obor jedinec studuje, silně ovlivňuje jeho pozdější postavení na trhu práce. Jestliže se muž či žena vzdělávají od dětství v genderově typických oborech, je zde velká pravděpodobnost, že skončí v zaměstnáních, která jsou typicky mužská či ženská, ženská zaměstnání s sebou navíc nesou nižší ohodnocení (Valentová, Šmídová, Katriňák 2010). Obecně lze říci, že se formují obory feminizované a maskulinní. Současně také můžeme sledovat zvyšující se podíl žen ve vyšším vzdělání, což je důsledkem celkové proměny ženské role v rámci společnosti a rostoucích aspirací žen dosáhnout vysokoškolského vzdělání (Havlík, Kořa 2011).

I přes to, že růst vzdělanosti žen je enormní a v současné době najdeme na vysokých školách lehkou převahu žen, rozdíly v příjmu mužů a žen jsou stále výrazné. Čím vyšší vzdělání má žena, tím vyšší má příjem ve srovnání

s méně vzdělanou ženou, nikoli však s méně vzdělaným mužem. Muži s maturitou vydělávají více než ženy s bakalářským titulem a muži s bakalářským titulem vydělávají více než ženy s magisterským diplomem (Jarkovská, Lišková 2010).

2.3 Absolventi

Když jedinci vystudují vysokou školu a získají titul, nastává další etapa jejich života a to hledání zaměstnání a právě uplatnění studentů na trhu práce se věnuji v této podkapitole. Zaměřuji se na přechod studentů ze vzdělávacího procesu na pracovní trh, který je často obtížný, jelikož studenti nemají dostatečnou praxi či nastupují na pozice, které by mohl zastávat i jedinec s nižším vzděláním. Dále se věnuji nezaměstnanosti absolventů, která u vysokoškoláků není v porovnání s jedinci s nižším vzděláním až tak vysoká.

2.3.1 Uplatnění absolventů na trhu práce

Pokud hovoříme o uplatnění absolventů na trhu práce, musíme popsat vzorce přechodu z vysoké školy na pracovní trh. Tyto přechody jsou závislé na podmínkách trhu práce, ekonomické situaci a praktikách zaměstnavatelských společností. Stejně tak jsou tyto přechody ovlivněny systémem vysokého školství a pracovními vztahy. Důležitou roli zde hraje také stát, politika zaměstnanosti a jiné prostředky regulující zaměstnanost (daňové politiky, předpisy přikazující přijímání či propouštění zaměstnanců, sociální náklady na práci atd.). Vzory zaměstnanosti se mohou změnit v důsledku změn v ekonomickém systému (produkující změny ve struktuře a rozsahu pracovní poptávky) nebo změny uvnitř vzdělávacího systému (vedoucí ke změnám ve struktuře nabídky pracovních sil), nebo z důvodu změny v jejich vzájemném vztahu (snížení nebo zvýšení rozdílu mezi nabídkou a poptávkou). Trh práce zaměřující se na absolventy vysokých škol je segmentem trhu práce obecně a je charakteristický absolventskou pracovní silou (mladý, vysoká úroveň vzdělání, malá nebo žádná praxe atd.). Pokud chceme pochopit postavení

absolventů na trhu práce, musíme znát ekonomickou situaci a zaměstnavatelské praktiky společností, stejně tak funkce vysokoškolského systému (Trbanc 1995).

Přechod absolventů vysokých škol do zaměstnání a postavení absolventů škol obecně je ovlivněno systémem vztahů ekonomiky a trhu práce. Právě vývoj ekonomiky a trhu práce má významný vliv na směřování celé společnosti. U nás, stejně jako v jiných zemích, patří absolventi škol ke skupinám obyvatelstva, které jsou nejvíce postiženy špatným vývojem na trhu práce. Zaměstnavatelé nemají zájem v době ekonomického poklesu zaměstnávat absolventy škol, kteří disponují malými či žádnými zkušenostmi s konkrétní prací (Ryška, Horáčková, Úlovcová, Vymětalová 2000).

Výzkumy zaměřující se na vztah mezi vysokoškolským vzděláváním a pracovním trhem se často setkávají s podezřením, že mají silné normativní předsudky. Pozoruhodné je, že výzkum posílí spíše okamžité společenské funkce vysokoškolského vzdělávání, než aby se snažil dosáhnout poznání ve svém vlastním zájmu. Zdůrazňuje vnější motivy studentů a absolventů a zaměřuje se na to, do jaké míry je vysokoškolské vzdělání úzce zaměřené, co se týká struktur, osnov, základů vědění apod., které směřují k zaměstnanosti a práci. Tato kritika není zcela neopodstatněná, jelikož mnozí autoři začínají se silnou-zjevnou či skrytou-normativní pozicí. Naštěstí se však tyto reality mísí a zpravidla zjišťují, že jejich způsob zviditelnění ve výsledcích výzkumu může být způsoben záměrně vybranými výzkumnými přístupy zaměřenými na alternativní normativní možnosti nebo to může být způsobeno složitostí zjištění, která nejsou v souladu s původními předpoklady. Výzkumná zjištění jsou zpravidla cenným zdrojem informací pro všechny aktéry, kteří zvažují vzdělávací funkce bez ohledu na jejich názory, stejně tak pokud odrážejí případné zaujatosti příslušného výzkumného přístupu (Teichler 1999).

Po ukončení školy čeká mladé lidi „přestup“ na pracovní trh. Čerství absolventi škol a mladí lidé obecně jsou však často ohroženi mnohými znevýhodněními. Jinými slovy jsou v podstatě nuceni vyrábět a prodávat svou identitu (Kenway, Kelly, Willis 2001).

V souvislosti s problematikou zaměstnanosti absolventů můžeme hovořit o tzv. konceptu odsunutí, který předpokládá, že vysoce kvalifikovaní pracovníci, kteří nemohou najít práci odpovídající jejich schopnostem, budou přijímat pracovní místa pod jejich úroveň vzdělání a schopností, a to na úkor pracovníků se střední kvalifikací, kteří budou na oplátku přijímat méně kvalifikované pracovní pozice. Nakonec jedinci, kteří mají nízkou kvalifikaci, se stanou nezaměstnanými. Hypotéza je taková, že pracovníci s nižší kvalifikací budou vytlačeni z trhu práce na základě rostoucí participace studentů na trhu práce. Na koncept odsunutí můžeme pohlížet jak z makro-ekonomického, tak z mikroekonomického hlediska. Autoři zastávající makro-ekonomické hledisko pohlížejí na odsunutí jako na proces, kdy vysoce kvalifikovaní pracovníci (např. absolventi vysoké školy) vykonávají méně kvalifikovanou práci. Autoři zastávající mikroekonomické hledisko s tímto nesouhlasí a říkají, že zaměstnavatelé budou mít stále mnoho důvodů, aby dali přednost pracovníkům s vyšší kvalifikací. Tato preference může být vysvětlena tím, že například pracovníci s vyšší kvalifikací budou více produktivní, a to i v méně kvalifikované práci. V mikroekonomické úrovni je tedy koncept odsunutí platný pouze tehdy, když je možné empiricky prokázat, že zaměstnavatelé dávají přednost pracovníkům s vyšší kvalifikací před těmi s nižší kvalifikací. Autoři (Hofman a Steijn) tohoto článku, ze kterého čerpám, však vycházejí z obou perspektiv. Jejich konceptualizace odsunutí začíná na makro-úrovni, ale berou v úvahu i procesy mikroekonomické. Předpokládají, že potenciální proces odsunutí nastává tehdy, když studenti skutečně vykonávají práci nižší kvalifikace. Autoři provedli výzkum v Nizozemsku, ale myslím si, že koncept odsunutí můžeme nalézt i u nás. Ve svém výzkumu došli k závěrům, že podstatou skutečného odsunutí jsou tři výzkumná zjištění. Za prvé, okolo 68% studentů uvedlo, že jejich práce vyžaduje pouze nižší kvalifikaci, za druhé, pouze 30% zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají vysokoškolské studenty uvedlo, že jejich práce nemůže být provedena méně vzdělanými uchazeči o zaměstnání a za třetí, v případě výběrového řízení. Pouze malý počet zaměstnavatelů vyjádřil preference pro nižší kvalifikované pracovníky pro obsazení nabízené pozice. Jejich hlavním závěrem je, že skutečný koncept odsunutí pracovníků s nižší kvalifikací absolventy vysokých škol byl

nejvýraznější v roce 1998, kdy bylo tímto způsobem odsunuto okolo desítek tisíc méně kvalifikovaných pracovníků. Od té doby se tento počet snížil v důsledku hospodářského oživení, avšak potenciální nebezpečí významného odsunutí méně kvalifikovaných pracovníků zde stále hrozí (Hofman, Steijn 2003).

Zelenka (2008) provedl výzkum o uplatnění absolventů na pracovním trhu a tento výzkum ukázal, že mladí lidé, kteří navštěvovali bakalářské studium, mají poměrně dobré uplatnění na trhu práce. Téměř 83% dotázaných bylo spokojeno s volbou vzdělávací dráhy, kterou zvolili, necelých 15% jedinců by volilo vzdělání vyšší. Své první zaměstnání nacházejí rychle, avšak velmi často jen na částečný úvazek nebo na dobu určitou. Socioekonomický status absolventů bakalářského studia je v prvním zaměstnání velice dobrý, rovná se úrovni mladých lidí, kteří studovali na gymnáziu či na vyšší odborné škole. Co se týká finančního ohodnocení, je poměrně dobré. Jen minimum dotazovaných mělo strach ze ztráty zaměstnání. Ve skupině jedinců, kteří navštěvovali bakalářské studium, je minimum nezaměstnaných, naprostá většina pracuje. Tito jedinci jsou se svým životem spokojeni, nejvíce jich pracuje ve veřejném sektoru, jako velice kvalifikovaní zaměstnanci (Zelenka 2008).

Absolventi magisterského stupně studia a jejich uplatnění na trhu práce je ve všech ohledech výborné. Zhruba 89% dotazovaných jedinců bylo se svou vzdělávací dráhou spokojeno a okolo 10% by pomýšlelo ještě výše. Doba, po kterou hledají své první zaměstnání je velice nízká, oproti absolventům bakalářského studia je však poměrně nízký i výskyt částečných úvazků a smluv na dobu určitou. Jejich socioekonomický status je výrazně vyšší, než u absolventů nižšího stupně studia. Velice dobré je i jejich finanční ohodnocení, v průměru je jejich plat o 4000 korun vyšší, než u absolventů bakalářského studia. Stejně jako u absolventů bakalářského studia, je i zde jen malá obava o ztrátu zaměstnání, většina opět pracuje a je zde malá nezaměstnanost (Zelenka 2008). Stejně jako Zelenka i Šebková (2006) dospěla k závěru, že absolventi vysokých škol najdou své první zaměstnání poměrně brzy po absolvování. V porovnání s Evropskou unií patří Česká

republika k těm zemím, kde je zapotřebí pro nalezení pravidelného zaměstnání v průměru šest a půl měsíce. Podobná situace je také v Rakousku, Švédsku či Slovensku. Navzdory obecně uspokojivé míře zaměstnanosti vysokoškolských absolventů, zde existují některé problémy. Postavení mladých absolventů na trhu práce komplikuje ustanovení zákoníku práce, které říká, že čerství absolventi mají právo být zaměstnání bez časového omezení. Toto ustanovení, které mělo sloužit jako forma ochrany pro absolventy, je ve skutečnosti spíše překážkou při hledání zaměstnání (Šebková 2006).

Co se týká procentuálního zastoupení absolventů vysokých škol v celkové pracovní síle, má Česká republika v porovnání s Evropskou unií co dohánět. Aby se dostala na průměr EU, musí na pracovní trh přidat více než půl milionů absolventů, což v současné době znamená, že tohoto průměru dosáhne zhruba za deset až dvacet let. Je však potřeba dodat, že na tomto stavu má velký podíl fakt, že absolventi vyšších odborných škol a bakalářských programů často pokračují ve studiu, ať už na bakalářské, či magisterské úrovni a odkládají tak hledání zaměstnání (Šebková 2006).

2.3.2 Nezaměstnanost absolventů

Ve většině vyspělých zemí představují mladí lidé po ukončení studia skupinu nejvíce ohroženou nezaměstnaností, což může mít negativní vliv na budování pracovní a životní kariéry v životě jedince (Zelenka 2008). Mezi mladými lidmi je nezaměstnanost rozšířena dokonce podstatně více než u starší dospělé populace. Mladí lidé jsou také častěji zaměstnáváni jen na částečný úvazek či dobu určitou (Descy, Tessaring 2002). Míra nezaměstnanosti osob s vysokoškolským vzděláním je podstatně nižší než národní průměr. Obecně lze říci, že nízký celkový počet osob s vysokoškolským vzděláním umožňuje trhu práce absorbovat všechny nové absolventy terciárního vzdělání, který je podporován vysokým stupněm přizpůsobivosti a připravenosti pro práci v oborech, odlišných od těch, pro které mají kvalifikaci. V této situaci není potřeba, aby politika terciárního

vzdělávání zasahovala do poměru oborové struktury vysokoškolského vzdělávání (Šebková 2006).

V nezaměstnanosti osob podle vzdělání nalezneme značné rozdíly. Je všeobecně známé, že osoby se základním vzděláním mají nižší šance na uplatnění se na trhu práce, než středoškoláci či vysokoškoláci. Vzdělání má také vliv na délku nezaměstnanosti. Co se týká rozdílu v nezaměstnanosti mezi středoškolsky vzdělanými jedinci a mezi vysokoškoláky, tak není nijak výrazný. Podíváme-li se však na nabídky pracovních pozic na úřadech práce, tak zaměstnavatelé hledají především středoškolsky vzdělané jedince. Odborné dovednosti či jazykové schopnosti jsou požadovány jen u nízkého počtu volných míst. Vysokoškolsky vzdělané jedince hledají zaměstnavatelé většinou prostřednictvím jiných cest, než přes úřady práce. V rámci úřadů práce má poptávka po vysokoškolských absolventech vůbec nejnižší podíl v počtu volných míst, a to i přes to, že se na volná místa vztahuje ohlašovací povinnost. Na druhou stranu je však potřeba říci, že absolventi vysokých škol tvoří nejméně početnou skupinu uchazečů o zaměstnání na úřadech práce (Ryška, Horáčková, Úlovcová, Vymětalová 2000).

V České republice, i přes některé počáteční překážky, nemají jedinci s vysokoškolským vzděláním žádný významný problém s nezaměstnaností. Míra nezaměstnanosti mezi absolventy vysokých škol se liší podle vystudovaného oboru. Důležité je vzít v úvahu také jednotlivé regiony. Analýza nezaměstnanosti podle vystudovaného oboru, kvalifikace a profese nenaznačuje existenci problému pro absolventy vysokých škol a nejsou zde žádné jasné důkazy o nedostatku či nadbytku absolventů v konkrétních oblastech. Nezaměstnanost rychle klesá se zvyšující se úrovní vzdělání a v nejvyšší kategorii je mnohem nižší než průměr. Nicméně je důležité poukázat na to, že nedostatečné zastoupení jedinců s terciárním vzděláním v populaci obecně umocňuje možné disproporce mezi jednotlivými obory a že vysokoškolsky vzdělaní jedinci jsou více flexibilní než ostatní zaměstnanci (Šebková 2006).

3 METODOLOGICKÁ ČÁST

V této části práce představuji použitou metodologii svého výzkumu. Zaměřuji se na smíšený výzkum, který tvoří základ empirické části mé práce a věnuji se samotnému designu a uspořádání mého výzkumu. Dále popisuji, jak probíhal výběr respondentů, sběr dat a následné zpracování dat. Nakonec se zaměřuji na etickou stránku v rámci mého výzkumu.

3.1 Smíšený výzkum

Jako metodu svého výzkumu jsem zvolila smíšený design výzkumu. Toto uspořádání projektu mi umožňuje kombinovat výhody kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Jan Hendl říká: „Výzkumníci stále častěji kombinují metody kvalitativního a kvantitativního výzkumu v jedné výzkumné akci. Snaží se tak využít výhody obou přístupů při řešení výzkumného problému“ (Hendl 2005: 45). Právě z tohoto důvodu jsem smíšený design zvolila. Jelikož se mi nejedná jen o kvantitativní shrnutí toho, co motivuje studenty ke studiu sociologie, ale chci zjistit také jejich názory, postoje a představy se studiem sociologie spojené, vidím tento přístup jako nejvhodnější. Na základě dotazníkového šetření se studenty bakalářského studia získám základní témata, která později rozvinu v rozhovorech se studenty magisterského studia. Navíc studenti bakalářského studia nemají ještě s tímto oborem tolik zkušeností, a proto by bylo povídání o studiu sociologie v jejich případě omezené jen na první semestr studia, z tohoto důvodu jsem pro tyto studenty zvolila dotazníkové šetření. Studenti magisterského studia mají oproti tomu již se studiem sociologie bohaté zkušenosti, a proto mohou o tomto oboru povídat ve větší míře, proto byly zvoleny rozhovory.

Ve výzkumu tak byly použity jak kvantitativní, tak kvalitativní metody sběru dat. Obě tyto metody mají svá specifická pravidla a zároveň své výhody a nevýhody. Kvantitativní výzkum je zaměřený především na testování předem daných hypotéz, snaží se získat omezený počet informací o co největším počtu jedinců, usiluje také o generalizaci na celou populaci. Kvantitativní

výzkum má vysokou reliabilitu a nízkou validitu. Výzkum kvalitativní oproti tomu získává co nejvíce informací o menším počtu jedinců, hledá pravidelnosti a souvislosti, které se za odpověďmi skrývají. Hypotézy výzkumníci vyslovují během výzkumu a dalším sběrem dat je následně ověřují. Kvalitativní výzkum má vysokou validitu a nízkou reliabilitu (Jandourek 2003).

Jedním z nejvýznamnějších autorů, věnujících se kombinaci kvalitativních a kvantitativních metod, je John W. Creswell, který rozděluje design smíšeného výzkumu podle sběru dat buď na paralelní, nebo sekvenční. Při paralelním designu jsou sbírána současně kvalitativní i kvantitativní data. V mém případě se jedná o sekvenční design výzkumu, kdy výzkumník usiluje o rozšíření poznatků z jedné metody, metodou jinou. V tomto případě jsou nejprve sbírána a analyzována data získaná kvantitativní metodou a pak následuje sběr a analýza dat kvalitativních. Pomocí tohoto modelu mohou zjištění z analýzy kvantitativních dat interpretovat kvalitativně. Sekvenční model je zároveň poměrně jednoduchý na realizaci, jelikož jednotlivé kroky výzkumu probíhají v oddělených fázích. Slabinou tohoto výzkumného designu je časová náročnost (Creswell 2003: 18).

3.2 Design výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit, jaké mají studenti sociologie v Plzni a v Praze představy a očekávání o studiu tohoto oboru. Tyto představy a očekávání zjišťuji u studentů prvního ročníku bakalářského studia sociologie a u studentů magisterského studia sociologie. U studentů bakalářského studia zjišťuji jejich představy a očekávání pomocí dotazníkového šetření, kdy se jich ptám, co je motivovalo k tomu dát si přihlášku na obor sociologie. Jaké motivy a zájmy je k tomu vedly a proč se rozhodli nastoupit na studium právě sociologie. Dále se ptám, s jakými očekáváními na studium nastoupili, co je na sociologii zajímavá a co je za dosavadní studium nejvíce zaujalo. Ptám se také na to, zda jsou za dosavadní studium spokojeni a zda by si tento obor vybrali znovu, kdyby se nyní mohli znovu svobodně rozhodnout. Zda by nyní chtěli pokračovat ve studiu na magisterské úrovni, zda si myslí, že studium

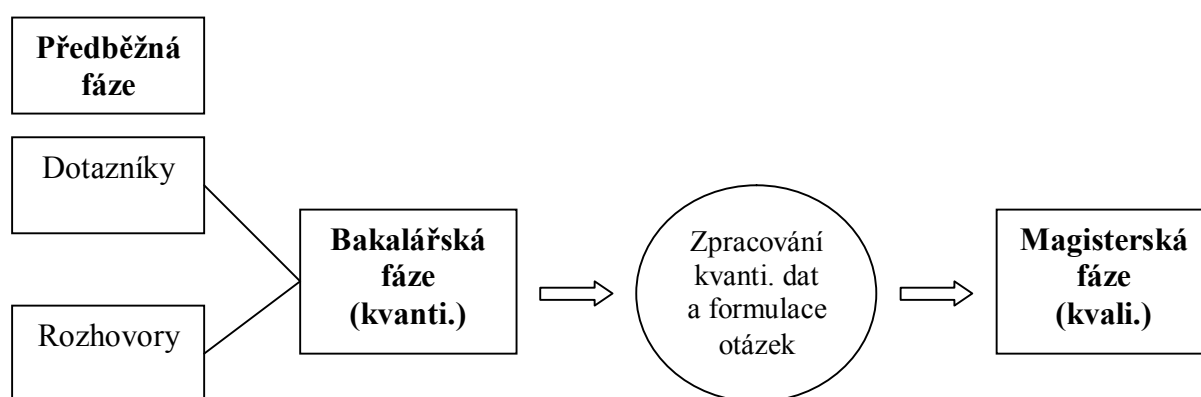
sociologie představuje snadné získání titulu a jaké očekávají s tímto titulem uplatnění na trhu práce. Na závěr se jich ptám, zda studují sociologii pro lepší uplatnění na trhu práce a jaké povolání by s tímto oborem chtěli vykonávat. U studentů magisterského studia jsou jejich představy a očekávání zjišťovány pomocí rozhovorů. Těchto studentů se ptám, stejně jako bakalářských studentů, na motivace, které je vedly ke studiu sociologie. Jaké byly jejich představy a očekávání, když na studium nastupovali, do jaké míry se tyto představy a očekávání během studia naplnily a zda se během studia tyto představy a očekávání proměňovaly. Dále se ptám na jejich bakalářské studium, kde studovali, jaké měli výsledky a zda považují bakalářský titul za snadno získaný či nikoliv. Zajímám se také o to, jaké jsou podle nich rozdíly mezi bakalářským a magisterským studiem, pokud podle nich vůbec nějaké jsou. Dále se ptám na jejich představy o budoucím zaměstnání, jaké mají plány po skončení školy, kam budou směřovat jejich kroky, v jakých oblastech či oborech budou hledat zaměstnání, co mohou zaměstnavateli nabídnout a zda již podnikli nějaké kroky k získání zaměstnání.

Na obrázku 1 můžeme vidět schéma uspořádání mého výzkumu. Nejprve byla provedena předběžná fáze výzkumu, kdy jsem provedla krátké dotazníkové šetření s uchazeči o studium sociologie během přijímacího řízení v Plzni. Následně byly provedeny tři rozhovory se studenty prvního ročníku bakalářského studia sociologie, přičemž jeden rozhovor byl skupinový. Z předběžné fáze jsem zjistila, jak budou studenti přibližně reagovat a odpovídat na mé otázky. Následovala bakalářská fáze, která byla kvantitativní, proběhl sběr dotazníků v Plzni a v Praze. Získaná data byla zpracována a analyzována a vytvořila rámec, ze kterého jsem zformulovala otázky pro rozhovory s magisterskými studenty. Po zpracování kvantitativních dat následovala magisterská fáze výzkumu, která byla kvalitativní a během níž byly prováděny rozhovory s magisterskými studenty sociologie v Plzni a v Praze.

Podle typologie, kterou vyvinul Creswell a Plano Clark (2011) se jedná o vysvětlující sekvenční design výzkumu. Tento design je považován za jeden z nejotevřenějších a nejjasnějších designů smíšeného výzkumu. Tento design

má typicky tři fáze. Během první fáze výzkumník navrhne a uskuteční kvantitativní výzkum, který zahrnuje sběr a analýzu kvantitativních dat. V druhé fázi výzkumník zanalyzuje konkrétní kvantitativní výsledky, které bude chtít za použití kvalitativní metody více rozpracovat a detailněji vysvětlit. Kvalitativní fáze výzkumu, tak závisí na kvantitativních výsledcích. Třetím krokem je kvalitativní fáze výzkumu, která zahrnuje sběr a analýzu kvalitativních dat. Nakonec výzkumník interpretuje kvalitativní výsledky, které vycházejí z výsledků kvantitativních (Creswell, Plano Clark 2011: 83).

Obrázek 1: Uspořádání výzkumu

Ve svém výzkumu chci zjistit, jaké mají představy a očekávání studenti, kteří právě nastoupili bakalářské studium sociologie a jaké mají oproti tomu představy a očekávání studenti magisterského studia, kteří se blíží ke konci svého studia a mají bakalářské studium již úspěšně za sebou. Hlavním cílem je tak porovnat tyto představy a očekávání, jak se během studia proměňovaly a do jaké míry došlo k jejich naplnění. Ve svém výzkumu nesrovnávám mezi pohlavími, jelikož počet mužů je v mém výzkumu malý. Hledám však rozdíly mezi studenty z Plzně a z Prahy.

3.3 Předběžná fáze

Před samotným započítím výzkumu proběhla předběžná fáze výzkumu, která se týkala potenciálních a současných studentů bakalářského studia v Plzni. Nejprve bylo provedeno krátké dotazníkové šetření, kdy jsem se souhlasem vedoucího katedry byla přítomna přijímacímu řízení na prezenční

bakalářské studium oboru sociologie v Plzni, které probíhalo dne 20. června 2013. Měla jsem připravené krátké dotazníky², které obsahovaly otázky týkající se motivace ke studiu, proč si studenti podali přihlášku zrovna na tento obor, kolik si podávali celkem přihlášek a jaké preference přikládají právě tomuto oboru. Dále jsem se ptala, co je na oboru sociologie zajímavé a jaké očekávají s tímto oborem uplatnění na trhu práce. Na základě tohoto krátkého dotazníku jsem chtěla zjistit, jak budou studenti přibližně odpovídat a také jsem chtěla zjistit, jaké otázky případně z dotazníku odstranit či naopak přidat. Nebyla jsem přítomna přímo ve třídě, kde přijímací řízení probíhalo, ale oslovovala jsem studenty, kteří čekali před učebnou. Celkem se mi podařilo získat 15 vyplněných dotazníků. Ne každý byl ochotný dotazník vyplnit, studenti byli poměrně nervózní a hodně z nich vyplnění dotazníku odmítalo. Oslovovala jsem náhodně vybrané studenty, kteří čekali před učebnou, kde se mělo přijímací řízení konat.

V rámci předběžné fáze výzkumu byly provedeny také rozhovory s bakalářskými studenty prvního ročníku sociologie v Plzni. Jednalo se o jeden skupinový a dva individuální rozhovory. Skupinového rozhovoru se zúčastnily čtyři ženy, individuální rozhovory byly provedeny se dvěma muži. Nejprve byl proveden rozhovor skupinový. Výběr konverzačních partnerů probíhal skrze školní mail, kdy jsem pomocí Portálu zjistila seznam studentů prvního ročníku bakalářského studia sociologie. Všem studentům byl odeslán mail s žádostí o skupinový rozhovor k mé diplomové práci. Studenti byli seznámeni se záměry a cílem mého výzkumu. Na tento mail mi odpovědělo pouze 7 studentů. S těmito studenty jsem začala domlouvat termín pro konání rozhovoru. Na společném termínu se shodly výše zmiňované 4 ženy. Se zbývajících třemi jsem se chtěla domluvit na individuální rozhovor, ale jedna studentka mi již neodpověděla, proto individuální rozhovor proběhl pouze se dvěma zbývajících studenty. Ale zpět k rozhovoru skupinovému. Rozhovor se uskutečnil v domácím prostředí jedné z konverzačních partnerek. Pro skupinový rozhovor jsem měla připravený scénář se základními otázkami, týkající se motivace ke studiu sociologie, představ a očekávání se studiem

---

² Dotazník k nahlédnutí v přílohách.

spojených a uplatnění na trhu práce, ostatní otázky se vynořovaly samy během diskuse. Konverzační partnerky byly seznámeny s tím, že bude rozhovor nahráván, všechny s tím souhlasily. Samotný rozhovor trval 80 minut. Během této doby se mi podařilo zjistit všechny potřebné informace. Mezi konverzačními partnerkami nebyly žádné výrazné rozdíly, co se týká komunikace. Byla témata, o kterých mluvily méně a témata, o kterých se naopak rozpovídaly více. Co se týká individuálních rozhovorů, jak již bylo zmíněno, byly provedeny se dvěma muži. Oba rozhovory proběhly v kavárně a oba trvaly okolo 20 minut. Jednalo se o polostrukturované rozhovory. Základní osnova pro rozhovor vycházela z osnovy pro skupinový rozhovor, byla jen trochu pozměněna. Výsledky předběžné fáze jsou uvedeny v analytické části v podkapitole 4.1.

3.4 Bakalářská (kvantitativní) fáze

Po předběžné fázi výzkumu, následovala fáze bakalářská, která byla kvantitativní. Jak již bylo zmíněno výše, tuto část výzkumu tvoří dotazníkové šetření. Dotazníky byly distribuovány mezi studenty prvního ročníku bakalářského studia oboru sociologie v Plzni a v Praze.³ Jak přesně probíhalo oslovování respondentů popíši v následující podkapitole. Dotazník⁴ obsahoval jak uzavřené otázky, kdy jedinec vybíral z mých předdefinovaných odpovědí, tak i otázky otevřené, kdy měl respondent prostor se vyjádřit a napsat vlastní názor. Základem dotazníku byly otázky z předběžné fáze výzkumu a dotazník byl pouze rozšířen o několik dalších otázek, které se více zaměřovaly na daná témata. Vycházela jsem ze třech hlavních témat, kterým se chci ve svém výzkumu věnovat, a to motivace ke studiu, představy a očekávání se studiem spojené a uplatnění na trhu práce. Na závěr dotazníku jsem umístila čtyři výroky týkající se studia a následného zaměstnání. Po respondentech jsem chtěla, aby na škále od 1 do 5 vyjádřili svou míru souhlasu s daným výrokiem, přičemž 1 znamenala zcela souhlasím a 5 zcela nesouhlasím. Všechny otázky

---

³ V Plzni byli dotazováni studenti katedry sociologie FF ZČU, v Praze studenti dvojsboru sociologie – sociální politika a dvojsboru sociologie – sociální a kulturní antropologie Institutu sociologických studií FSV UK.

⁴ Celý dotazník k nalezení v přílohách.

v dotazníku byly povinné, pokud jedinec nechtěl odpovídat, napsal „nevím“ popřípadě pár teček. Většina respondentů však na všechny otázky odpověděla.

Nevýhodou dotazníkového šetření je jejich poměrně nízká návratnost. Já rozesílala dotazníky prostřednictvím mailu, což by se dalo přirovnat k poštovnímu dotazování, i když v tomto případě to měli respondenti jednodušší, jelikož pouze vyplnili dotazník a nemuseli ho již nikam posílat. Ve většině případů je při poštovním dotazování návratnost okolo 30-40%, můžou však nastat případy, kdy je návratnost pouze 10% (Jeřábek 1992: 72). Disman (2002) říká, že i přes použití různých triků vedoucích ke zvýšení návratnosti, je ve většině zemí považována návratnost 50% za velký úspěch (Disman 2002: 141). Co se týká návratnosti mých dotazníků, odpovídá přibližně výše zmiňovaným očekávaným procentům, jak můžeme vidět v následující podkapitole.

3.4.1 Výběr respondentů a sběr dotazníků⁵

Pro výběr respondentů byla důležitá dvě kritéria, a to za prvé být studentem prvního ročníku bakalářského studia oboru sociologie a za druhé studovat tento obor v Plzni nebo v Praze. Jelikož studuji sociologii v Plzni, bylo pro mě jednodušší oslovit nejprve studenty právě z naší katedry sociologie. Pomocí Portálu jsem získala seznam studentů v prvním ročníku bakalářského studia. Následně jsem všem pomocí školního mailu napsala mail s žádostí o pomoc při psaní diplomové práce. V průvodním dopise jsem je seznámila s tématem mé diplomové práce a cílem mého výzkumu. Následně byl přiložen odkaz na dotazník. Tento mail byl rozeslán celkem 53 studentům. Po tomto prvním kole se mi vrátilo 11 vyplněných dotazníků. Po cca dvou týdnech jsem poslala znovu všem studentům mail s žádostí o vyplnění dotazníku s upozorněním, že dotazníky jsou pro mě velice důležité, a že bez jejich pomoci mou práci nenapíši. Zpět se mi vrátily 4 dotazníky. Jelikož jsem stále

---

⁵ Jsem si plně vědoma omezení vyplívajících ze získávání a výběru respondentů. Výzkumný vzorek není reprezentativní a nelze ho zobecnit na všechny studenty sociologie v Plzni a v Praze.

potřebovala více dotazníků, zvolila jsem poslední možnost, a to prostřednictvím sociální sítě Facebook, kde máme jako studenti sociologie na ZČU založenou skupinu. V rámci této skupiny byla položena otázka, v jakém ročníku studujeme, tato otázka nebyla položena mnou, ale na začátku semestru správcem skupiny. Na základě této otázky jsem napsala zprávu na Facebooku všem jedincům, kteří uvedli, že jsou v prvním ročníku bakalářského studia. Opět jsem jim psala, že dotazníky opravdu potřebuji, že bez nich svou práci nenapíši a na oplátku jsem jim nabídla poznámky. Tento mail ode mě obdrželo 17 studentů. Zpět se mi vrátilo 10 vyplněných dotazníků. Celkem mi tedy vyplnilo dotazník 25 studentů z Plzně, 19 žen a 6 mužů. Celková návratnost v tomto případě činila 47%.

Co se týká dotazníkového šetření v Praze, kontaktovala jsem dva vedoucí katedry sociologie z dvou různých fakult Karlovy univerzity se žádostí o rozeslání dotazníků studentům prvního ročníku bakalářského studia na jejich fakultě. V mailu jsem je opět seznámila s mým výzkumem. Na základě těchto žádostí se mi vrátilo pouze 7 dotazníků. Proto jsem po předchozí zkušenosti z Plzně opět zkusila své štěstí přes Facebook. Přidala jsem se do skupiny, kde byli jen studenti prvního ročníku bakalářského studia sociologie FSV Univerzity Karlovy v Praze. Na zeď této skupiny jsem umístila odkaz na můj dotazník s žádostí o pomoc s mým výzkumem. Po této výzvě se mi vrátilo 19 dotazníků, celkem jsem získala 26 dotazníků, což jsem považovala za dostatečný počet. Dotazník mi vyplnilo 22 žen a 4 muži. V tomto případě nelze přesně říci, jaká byla návratnost, jelikož neznám přesný počet studentů navštěvujících první ročník bakalářského studia v Praze a ani nevím, ke kolika studentům se můj dotazník vlastně dostal. Pokud bych ale vzala počet členů ve skupině na Facebooku, kam jsem dotazník umístila, tak je jich 230, z tohoto počtu mi vyplnilo dotazník 19 lidí, čili návratnost činila jen 8%.

3.4.2 Hypotézy

Po vytvoření dotazníku, a v průběhu samotného dotazníkového šetření, jsem si stanovila několik základních hypotéz:

H1: Sociologie je volena především pro svoje humanitní zaměření. Humanitní zaměření chápu já osobně jako vědní obor, který se primárně zabývá lidmi a společnostmi, ale respondentů se ptám, co znamená „humanitní zaměření“ pro ně samotné.

H2: Studenti bakalářského studia často nemají jasnou představu, co od studia sociologie očekávat. Tuto hypotézu chápu tak, že studenti si často podají přihlášku na obor sociologie jen pro jistotu. Ve finále je to například jediný obor, kam je přijmou a oni pak často nemají žádnou představu o tom, co je vlastně čeká. Může se však jednat i o studenty, kteří si na daný obor podají přihlášku a nic o něm nevědí.

H3: Studenti bakalářského studia očekávají s tímto oborem na trhu práce dobrý plat, jisté pracovní místo a velmi zajímavou práci. Dobrým platem zde rozumím větší plat, než je průměr, jisté pracovní místo znamená, že nebudou mít problém nalézt zaměstnání po absolvování a budou vykonávat pro ně velmi zajímavou práci.

H4: Kdyby si mohli studenti nyní znovu svobodně vybrat svůj obor ke studiu, většina studentů by zvolila opět sociologii.

Tyto hypotézy platí pro studenty z Plzně i z Prahy a budou ověřovány v analytické části práce.

3.5 Zpracování kvantitativních dat a formulace otázek

Po ukončení sběru dotazníků nastala fáze zpracování získaných dat. Nejprve byly zpracovány dotazníky z Plzně a pak dotazníky z Prahy. Všechny odpovědi z dotazníků byly automaticky zaznamenány do tabulky prostřednictvím formulářů společnosti Google. Nejprve proběhl sběr dotazníků v Plzni, po ukončení sběru dat jsem měla k dispozici 25 odpovědí, které jsem následně analyzovala. Uvedená aplikace mi nabídla kromě tabulky se všemi zaznamenanými odpověďmi také přehled odpovědí, kde jsou souhrnně vypsány všechny odpovědi včetně procentuálního zastoupení odpovědí a grafů. Odpovědi z otevřených otázek jsem si vypsala ručně na papír a tyto

odpovědi jsem několikrát pročítala a hledala společná témata. Následně jsem si sepsala analýzu odpovědí respondentů. Stejným způsobem jsem postupovala u odpovědí respondentů z Prahy, kterých bylo 26. Na závěr jsem si napsala srovnání odpovědí studentů z Plzně a z Prahy, přičemž jsem se zaměřila hlavně na odlišnosti mezi těmito dvěma městy.

Výsledky z dotazníkového šetření s bakalářskými studenty pomohly při sestavování otázek pro rozhovory s magisterskými studenty. Při přípravě otázek pro rozhovory jsem vycházela ze základních témat, které jsem si stanovila před započítím samotného výzkumu a využila jsem také odpovědí z dotazníků, které jsem chtěla více rozšířit a detailněji vysvětlit. Hlavní otázky korespondují s hlavními tématy celého výzkumu. Otázky tedy jsou:

- Jak došlo k výběru právě oboru sociologie?
- Jaké představy a očekávání mají studenti o studiu sociologie?
- Jaké očekávají studenti s tímto oborem uplatnění na trhu práce?
- Kam povedou jejich kroky po absolvování studia?

3.6 Magisterská (kvalitativní) fáze

Po zpracování kvantitativních dat a vytvoření scénáře pro rozhovory, nastala magisterská fáze mého výzkumu. Tato fáze byla, jak již bylo několikrát zmíněno, kvalitativní. Celkem bylo provedeno 16 polostrukturovaných rozhovorů neboli rozhovorů pomocí návodu s osmi studenty magisterského studia oboru sociologie z Plzně a s osmi studenty z Prahy. Tento typ rozhovoru mi umožnil volnost během rozhovoru, kdy jsem mohla pokládat doplňující otázky či měnit formulaci stávajících otázek podle situace. Před započítím rozhovorů jsem si sestavila seznam témat a otázek, který mi zajistil, že se během rozhovoru dostane na všechna témata. Tento návod mi pomohl udržet zaměření rozhovoru a zároveň měli konverzační partneři dostatek prostoru pro vyjádření svých vlastních názorů a zkušeností (Hendl 2005: 174).

Základním a jediným kritériem pro výběr konverzačních partnerů bylo jejich studium. Jedinci museli být studenty magisterského studia oboru sociologie v Plzni či v Praze. Oslovování studentů v Plzni probíhalo osobně, jelikož jsem sama studentkou magisterského studia sociologie. Studenti v Praze byli oslovováni prostřednictvím sociální sítě Facebook. Nerozlišovala jsem, zda jsou studenti v prvním či druhém ročníku, především kvůli poměrně nízkému počtu studentů v Plzni. Spíše jsem však preferovala studenty druhého ročníku, jelikož se již blíží konec jejich magisterského studia a je pro ně aktuálnější téma hledání zaměstnání, které je zároveň i jedním z hlavních témat rozhovorů.

Kromě již zmiňovaného zaměstnání a představ ohledně uplatnění na trhu práce jako takovém, jsou dalšími tématy, kterými se v rozhovorech zabývám, motivace ke studiu, představy a očekávání se studiem sociologie spojené a bakalářské studium nyní magisterských studentů. Rozhovory probíhaly ve většině případů v kavárně a trvaly přibližně 20-40 minut. V průměru trvaly rozhovory půl hodiny. Záleželo na komunikačních dovednostech partnerů, avšak za danou dobu jsem vždy zjistila vše, co jsem potřebovala, čímž byl můj záměr byl naplněn. Každý komunikační partner byl upozorněn, že rozhovor bude nahráván a byl požádán o informovaný souhlas, všichni partneři s nahráváním souhlasili.

3.6.1 Zpracování kvalitativních dat

Rozhovory probíhaly až po analýze dotazníkového šetření. Všechny rozhovory byly zaznamenány na diktafon a následně přepsány do textového editoru. Po přepsání všech rozhovorů jsem měla k dispozici 16 rozhovorů (8 respondentů z Plzně a 8 z Prahy). Vzhledem k poměrně malému počtu rozhovorů jsem nepoužívala pro analýzu žádný software, ale zvolila jsem jako nejvhodnější metodu ruční analýzu. Všechny přepisy rozhovorů jsem několikrát pečlivě pročítala. Následně jsem si vytvořila seznam kódů a všechny přepisy rozhovorů okódovala. Závěry z rozhovorů jsem si posléze přepsala do textového editoru.

V analýze jsem se zaměřila hlavně na rozdíly v odpovědích mezi studenty bakalářského a magisterského studia. Dále jsem přihlížela i na místo jejich studia, zda studují v Plzni či v Praze. Zároveň jsem také porovnávala odpovědi mezi sebou v rámci bakalářského studia v Plzni a v Praze, stejně tak v rámci studia magisterského.

3.7 Etika

Během svého výzkumu jsem dodržovala všechny etické aspekty. Dotazník byl vytvořen pomocí formulářů společnosti Google a odkaz na tento dotazník byl následně rozeslán prostřednictvím mailu studentům bakalářského studia. Jejich odpovědi se ukládaly po vyplnění dotazníku samy do tabulky, tímto studenti zůstali zcela v anonymitě. Zároveň jsem je v průvodním mailu pečlivě seznámila s mým výzkumem, popsala jim cíl mého výzkumu a vysvětlila jim, jak dotazník vyplňovat a jak se zachovat v případě, že na některou otázku nebudou chtít odpovídat. Také jsem je ujistila, že získané odpovědi budou použity jen pro účely mé diplomové práce.

V rámci rozhovorů byla také dodržována všechna etická pravidla. Každý respondent byl seznámen s mým výzkumem, cílem mého výzkumu a důvodem provádění rozhovorů. Každý jedinec byl také ujistěn, že jeho identita zůstane zcela anonymní, jeho jméno bude změněno a odpovědi budou použity jen v rámci mé diplomové práce. Všechny respondenty jsem také seznámila s tím, že rozhovor bude nahráván z důvodu pozdějšího přepisu a následné analýzy. Všichni respondenti s nahráváním souhlasili.

4 ANALYTICKÁ ČÁST

V této části práce se zaměřuji na konkrétní výsledky výzkumu. Nejprve představuji zjištění z předběžné fáze a potom již jednotlivé výsledky samotného výzkumu, které jsou představovány ve stejném sledu, jako byla uspořádána témata v dotaznících i v rozhovorech. V interpretaci výsledků sleduji, jaké mají studenti představy a očekávání spojené se studiem sociologie a jak se tyto představy liší mezi studenty bakalářského a magisterského studia v Plzni a v Praze. Jelikož jsem využívala smíšeného designu výzkumu, následuji v analytické části stejnou logiku prezentace výsledků. Výsledky obou částí výzkumu se vzájemně prolínají tak, aby poskytly co nejlepší odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky a hypotézy. Kromě kapitol 4.4 a 4.6, které jsou vystavěny primárně na odpovědích magisterských studentů, jsou ve všech ostatních kapitolách propojovány odpovědi jak bakalářských, tak magisterských studentů.

4.1 Výsledky předběžné fáze

V rámci předběžné fáze výzkumu bylo nejprve provedeno krátké dotazníkové šetření s potenciálními studenty sociologie v Plzni. Z dotazníků jsem zjistila, že uchazeči o bakalářské studium si podávali nejčastěji 3 přihlášky, přičemž na obor sociologie nebo na kombinaci s ní, byla většinou jen jedna přihláška z celkového počtu podaných přihlášek. Na otázku, jakou preferenci studenti přikládají právě oboru sociologie, bylo na škále od 1 do 5, kdy 1 byla nejvyšší a 5 nejnižší preference, nejčastěji označeno číslo dvě, což znamená téměř nejvyšší preferenci. Co se týká motivace, která vedla studenty k podání přihlášky právě na obor sociologie, byla nejčastěji označena odpověď, že je k tomu vedlo humanitní zaměření oboru a vlastní rozhodnutí. Studenti vybírali z předdefinovaných odpovědí. Další otázkou bylo, co je na oboru sociologie zajímavá, otázka byla otevřená, avšak většina studentů na tuto otázku neodpověděla. Pár studentů uvedlo, že je zajímavá společnost, popřípadě si chtějí rozšířit své znalosti ze střední školy, kde je sociologie zaujala v rámci základů společenských věd. Poslední část otázek se věnovala

uplatnění na trhu práce. Většina studentů očekává průměrný plat, téměř jisté pracovní místo a velmi zajímavou práci. Dotazník mi vyplnilo 12 žen a 3 muži. Mezi uchazeči o studium byla převaha žen, stejně jako v celém mém výzkumu.

Po dotazníkovém šetření následovaly rozhovory se studenty prvního ročníku sociologie v Plzni. V těchto rozhovorech jsem se zaměřila na tři hlavní témata, a to motivace ke studiu, představy a očekávání o studiu sociologie a uplatnění na trhu práce. Co se týká motivace ke studiu a vůbec motivace k podání přihlášky na obor sociologie, odpovědi se moc nelišily. Všichni studenti měli podáno více přihlášek, kdy kromě dvou studentek, byli všichni přijati na více oborů a pak volili sociologii. Jediný Petr byl přijat na dva obory a oba dva se rozhodl studovat:

„Tak tím prvotním nápadem byla práva, proto jsem si vybral i střední školu zaměřenou na práva, obor veřejná správa a počítal jsem s tím, že tady odsud bych šel rovnou na plzeňský práva. Vzhledem k tomu, že tam došlo k tomu, k čemu došlo, tak jsem hledal alternativy a to byla právě fakulta filozofická a fakulta pedagogická. Učení mě vždycky lákalo, vždycky jsem měl rád ten kontakt s těma lidma, ale bohužel na pajdě, která by i možná nakonec vyhrála, tak požadují takový ty řečový testy a jelikož mam problémy s řečí, tak jsem toho nechal. A tak mě začala zajímat filozofická fakulta, s tím, že se mi líbily dva obory – politologie a sociologie. O politiku jsem se zajímal vždycky hodně a i se v tom angažuju, jsem ve straně, takže teoreticky jsem k tomu měl daleko blíž, ale ta sociologie tady, tady je to takový, takový iracionální. Prostě jsem k tomu měl jakýsi vztah už od střední a už když jsem čet literaturu, třeba i nějakou zábavnou od Stevena Kinga, tak ten o sociologii mluví úplně nádherně i píše a na rozdíl od tý politologie má daleko blíž k lidem, zkoumá víc ty lidi, jejich chování a tak mě to zaujalo a řek jsem si, že vyzkouším oba, s tím, že když jeden padne při zkouškách, tak budu na ten druhý. No, povedly se oba a proč jsem si teda vybral sociologii jako prezenční, bylo, protože politologie byla jediná, která se mohla změnit na kombinovanou, no tak, tak jsem se dostal k sociologii.“ (Petr, 20 let)

Jednou ze studentek, která byla přijata na více oborů, ale zvolila sociologii, je Lucie, která svůj výběr zdůvodňuje následovně:

„Tak já jsem se hlásila na čtyři různé obory a vzali mě právě na sociologii a na angličtinu se zaměřením na vzdělávání na pajdě a vzhledem k tomu, že jsem zvážila, že sociologie mě určitě víc obohatí jako člověka, protože já nepotřebuju vyloženě jako kvůli práci studovat, tak jsem se rozhodla právě pro tu sociologii, z tohohle důvodu a rozhodně

protože mě baví práce s lidma, baví mě i jako psychologie, tak myslím, že toho co v životě mě baví, se to dotýká, tak proto.“ (Lucie, 36 let)

Všichni studenti se shodli na tom, že tou hlavní hnací silou pro studium byla rodina a příbuzní. Hlavně rodiče apelovali na své děti, aby šly studovat vysokou školu jako takovou, aby pokračovaly ve studiu. Pouze jedna matka radila svému synovi přímo sociologii. U jedné studentky to byl, kromě apelu od rodičů, také vlastní zájem, kdy si studium sociologie prosadila mezi ostatními obory. Jelikož z dotazníků vyplynulo, že studenti volí sociologii hlavně pro své humanitní zaměření, ptala jsem se i studentů v rozhovorech, zda humanitní zaměření bylo jednou z motivací pro podání přihlášky na obor sociologie. Všech šest studentů se shodlo na tom, že rozhodně ano. Sám od sebe, ale ani jeden student svou motivaci ke studiu takto nenazval.

Další část rozhovorů se zaměřovala na představy a očekávání spojené se studiem sociologie. V rámci skupinového rozhovoru se všechny čtyři studentky shodly na tom, že žádnou konkrétní představu o sociologii neměly, že měly jen jistá očekávání od studia vysoké školy jako takové, ale o sociologii toho konkrétně moc nevěděly, jak dokazuje odpověď Moniky:

„Moje očekávání jakoby v rámci studia na vysoký škole, bylo opravdu to, že já sem budu, budu se učit, budu se učit efektivně pracovat a hlavně, já jsem očekávala od studia na vysoký škole hlavně kritický myšlení, jo. Protože si myslím, že s kritickým myšlením, ne že člověk nejdál dojde, to ne, ale myslím si, že uvažující člověk a kriticky uvažující člověk především je to nejlepší, jako co může jakoukoliv společnost potkat, že jako stádo ovcí nikoho neuchvátí, protože všichni jsou stejní a všichni si myslí to samý a všichni maj ty svoje předsudky. Myslím teď předsudky hlavně rasový a tak, to hrozně ubližuje tomu jednotlivci, ale i tý společnosti jako takový, takže jakoby studium takovýhleho oboru může přinést spoustu výhod. Člověk se dostane najednou mezi hrozně vzdělaný lidi, že jo, musí se prosadit, musí se rozhodnout, že pojede za tím profesorem přes půlku města, není to jako na střední, že jsem šla prostě do kabinetu. Takže i na to, že vůbec budu na akademický půdě, tak na to sem se hrozně těšila. To bylo i součástí toho očekávání, že jsem se chtěla setkávat s fakt chytrýma lidma.“ „A když vezmeme sociologii jako takovou?“ „Tak to jsem neměla představu, neměla jsem žádnou představu, jak třeba vyučování bude probíhat, jako koukala jsem na předměty, přečetla jsem si sylaby. Jako obsahovou představu jsem asi měla, ale jak to konkrétně bude probíhat, to jsem netušila. To jsem šla naslepo.“ (Monika, 19 let, Plzeň)

Ani zbývající dva studenti, se kterými byl proveden individuální rozhovor, neměli od studia sociologie jasná očekávání. Karel sice věděl, co je to sociologie, zajímal se o ni, ale očekávání v podstatě neměl:

„Tak když jsem začal objevovat sociologii, tak to vlastně byla taková moje každodenní filozofie, taková filozofie obyčejného života, chápat jak fungují věci kolem mě a vlastně mě to zaujalo natolik, že jsem to chtěl prostě studovat dál. Baví mě třeba chápat věci. Jako prakticky jsem asi žádný očekávání neměl, protože mě to tak bavilo, že jsem to chtěl prostě dělat. Čekal jsem, že se třeba dozvim nějakou reflexí těch teorií, který si můžu přečíst v knihách, ale nemůžu je s nikým probrat. Takže si udělám pořádek v tom, co už vim a samozřejmě si ty znalosti rozšířím.“ (Karel, 19 let, Plzeň)

Posledním tématem, které bylo v rozhovorech probíráno, bylo uplatnění na trhu práce. Studentů jsem se ptala, jaké očekávají se sociologií uplatnění a jaké povolání by mohli vykonávat. Mezi studentkami v rámci skupinového rozhovoru se vedla následující diskuse:

Já: *Očekáváte se sociologií dobré uplatnění na trhu práce?*

Všechny téměř jednohlasně: *Ne.*

Já: *A jaké očekáváte teda uplatnění? Co byste mohly s tímto oborem dělat?*

Monika: *Myslím si...*

Irena: *Musí to být v kombinaci s něčím, rozhodně nemůže být samotná, prostě sociologie samotná, jako sama o sobě, jako co člověk může dělat, nic. Nemůžu být sociolog.*

Markéta: *Určitě je to dobrý pro nějakou práci tu sociologii znát, tu sociologii těch lidí znát, protože s tím se člověk pak uplatní skoro všude, když zná ty lidi.*

Lucie: *A pak už si k tomu třeba něco přidat, i kdyby nákej kurz angličtiny jenom.*

Monika: *Já myslím, že ono je to dobrý i na to vyučování, sociologie má výhodu v tom, že je hrozně komplexní. Jak už to tady zaznělo, být sociologem není možný, protože to neexistuje, myslím, že sociolog jako zaměstnání vyloženě neexistuje, možná sociální analytik nebo tady ty věci. Ale fakt mi přijde, že i kdyby chtěl člověk pracovat v managementu, tak může nebo, já nevím, v nějaký nadnárodní společnosti.*

Lucie: *Já bych se třeba chtěla věnovat koučingu. Zabejvat se osobním rozvojem, to by mě bavilo. Bavilo by mě ty firmy posouvat dál v tom osobním rozvoji a myslím, že ta sociologie zas nemá úplně tak daleko od toho.*

Monika: *Já tíhnu k tomu objevovat nové věci, to bych chtěla. Protože si pořád myslím, že je spousta věcí, kterými se nikdo pořádně nezabývá. Já bych byla fakt ráda, až budu jednou v osmdesáti dělat ohlédnutí za svým životem, tak abych si řekla, že jsem fakt nějak přispěla k tomu, aby lidi byli chytřejší, to bych chtěla. Přejde mi hrozná škoda, že v dnešní době internetu a hrozně snadných komunikačních možností, lidi tak plejtvají informacema a jako užitečnými informacema. 90% mladejch lidí prostě stráví den na Facebooku a prostě místo toho, aby četli i debilní články na wikině, která je teda hrozně haněná, ale člověk se tam může dozvědět všechny možné věci, takže to bych chtěla.*

Markéta: *Tak to já čtu Epochu, 100+1 zahraničních zajímavostí, to mě baví tady to.*

Z výše uvedené diskuse vyplývá, že studentky nečekají s oborem sociologie dobré uplatnění na trhu práce. Jsou si také vědomy toho, že povolání sociolog neexistuje a je potřeba sociologii s něčím zkombinovat. Zároveň dodávají, že se sociologií člověk najde široké uplatnění a může dělat, v podstatě, co chce.

Shrnu-li celou kapitolu věnující se výsledkům předběžné fáze výzkumu, mohu říci, že studenti si vybírají obor sociologie hlavně kvůli humanitnímu zaměření. Důležitou roli zde také hraje jejich vlastní rozhodnutí. Hlavní hnací silou byli ve většině případů rodiče, kteří svým dětem doporučovali studium vysoké školy. Ve většině případů byli studenti přijati na více oborů a následně až volili sociologii. Dvě studentky byly přijaty pouze na tento obor, ale rozhodně nelitují a jsou rády, že studují právě sociologii v Plzni. Nikdo ze studentů neměl žádné jasné představy či očekávání spojené se studiem sociologie. Jejich představy většinou souvisely se studiem vysoké školy jako takové. Co se týká uplatnění na trhu práce, neočekávají, že se sociologií získají dobré uplatnění. Zároveň však dodávají, že jim sociologie pomůže v jakémkoliv povolání. Některé studentky měly představu, jakým směrem by se chtěly ubírat, ale žádná to neuváděla jako finální možnost.

4.2 Motivace ke studiu sociologie

Nyní se dostávám k výsledkům samotného výzkumu. Záměrně začínám tématem motivace, jelikož když se jedinec chystá ke studiu na vysoké škole,

musí mít pro to nějakou motivaci. Určitá motivace jej také potom vede k výběru konkrétního oboru, který chce studovat. Jak v dotaznících, tak v rozhovorech jsem se proto studentů nejprve ptala na to, jak vůbec došlo k výběru oboru sociologie. Jaká motivace je k tomu vedla a co bylo důležité pro rozhodnutí studovat právě sociologii. Na to navazuje moje první hypotéza, která zní:

H1: Sociologie je volena především pro svoje humanitní zaměření.

Výsledky dotazníkového šetření tuto hypotézu potvrzují. Jak můžeme vidět v tabulce 1, studenti prvního ročníku bakalářského studia nejčastěji označovali jako motivaci pro zvolení oboru sociologie právě humanitní zaměření, a to jak studenti v Plzni, tak v Praze. Studenti mohli označit více odpovědí najednou.

Tabulka 1: motivace k podání přihlášky

Co Vás motivovalo dát si přihlášku právě na obor sociologie?	Plzeň	Praha	celkem
humanitní zaměření	18	20	38
vlastní rozhodnutí	17	16	33
zájem o tento obor	11	12	23
přátelé a známí	4	2	6
rodiče	1	1	2

Z této tabulky můžeme vidět, že studenti si podávali přihlášku na obor sociologie hlavně kvůli humanitnímu zaměření, dále zde hrálo roli vlastní rozhodnutí a zájem o tento obor. Právě zájem o daný obor patří mezi hlavní motivace již řadu let, jak jsme mohli vidět v teoretické části práce. Další rozhodující motivací je mezi studenty dlouhodobě obor vystudovaný na střední škole a jako poslední motivace se ukázalo doporučení rodičů a přátel (Berný, Jelínková, Smolka 1988). Dalo by se říci, že jsem i po tolika letech dospěla v podstatě ke stejným výsledkům, jelikož i u mých respondentů hrál zájem o daný obor svou roli a doporučení rodičů a přátel skončilo také na posledním místě.

Co se týká motivace k podání přihlášky, tak nebyly rozdíly mezi studenty z Plzně a Prahy. Rozdíly nastaly až u otázky, co pro ně humanitní zaměření znamená, kdy studenti mohli označit opět více odpovědí. V Plzni (25 studentů celkem) se nejčastěji objevilo, že humanitní zaměření pro ně znamená porozumění společnosti (15 jedinců), zkoumání sociálních problémů (12 jedinců) a vyhnutí se matematice a exaktním vědám (8 jedinců). V Praze (26 studentů celkem) však 14 jedinců odpovědělo, že humanitní zaměření pro ně znamená vyhnutí se matematice a exaktním vědám, dále 12 jedinců uvedlo porozumění společnosti a 7 studentů označilo řešení sociálních problémů. Můžeme tak vidět, že studenti v Praze si pod pojmem humanitní zaměření představí především vyhnutí se matematice a exaktním vědám, kdežto studenti v Plzni si pod tímto pojmem představí porozumění společnosti, což považují za poměrně zajímavé zjištění.

Nyní se přesuneme k magisterským studentům a jejich motivacím ke studiu sociologie. Nejprve jsem se studentů ptala, jak došlo k výběru oboru sociologie. Jelikož se mi podařilo, aniž bych to plánovala, vybrat magisterské studenty tak, že všichni studovali sociologii i na bakalářské úrovni, zaměřila jsme se na výběr oboru sociologie při vstupu na bakalářské studium. Odpovědi byly různé, ale vesměs se v nich objevovaly tři hlavní kategorie, které bych mohla pojmenovat jako zájem o daný obor, humanitní zaměření a náhoda. Studenty jsem brala jako celek, nerozlišovala jsem mezi studenty z Plzně a Prahy, jelikož se mezi nimi žádné velké rozdíly neobjevovaly. Pro ilustraci každé kategorie přikládám jednu odpověď. Nejprve odpověď Karolíny z Plzně, kterou lze zařadit do kategorie zájem o daný obor:

„Tak sociologie mě zaujala už na gymplu, když jsme měli základy společenských věd. Sice jsme se jí moc nevěnovali, byl to jen takový rychlý přehled, ale stačilo to, abych si řekla, že by mě o ní zajímalo víc. Takže když jsem si pak vybírala vysokou, tak jsem si vzpomněla i na sociologii. Dala jsem si samozřejmě přihlášku i jinam, ale nejvíc jsem chtěla asi právě sem, no. Takže když mě potom vzali, byla to jasná volba.“ (Karolína, 24 let, Plzeň)

Studentů, kteří by se dali zařadit do kategorie zájem o daný obor, bylo nejvíce, konkrétně polovina všech konverzačních partnerů. Další kategorií je humanitní zaměření, důležité je však říci, že tak jsem pojmenovala tuto

kategorii já. Žádný ze studentů, jako důvod ke studiu sociologie, neuvedl přímo humanitní zaměření. Jednou z těch, kteří šli studovat sociologii právě pro její humanitní zaměření je i Hanka z Prahy, která svůj výběr sociologie popisuje následovně:

„Já to vezmu od začátku. Když jsem si hledala vysokou, tak jsem měla jasné požadavky nebo spíš jsem si tak shrnula, co vlastně umím a co mi jde. Matika, chemie, fyzika nepřípadala v úvahu, ty jsem na gymnáziu přetrpěla, takže nic technického. Potom tu byla medicína, ta mě taky nikdy nelákala, asi bych na to neměla. No a potom tu byla pajda a filozofická fakulta, což bylo konečně něco, co by šlo. Na pajdě jsem si vybrala psychologii, jenže tam chtěl každý a dělali se tam tenkrát scia, takže mě nevzali. Tady na filozofické mě vzali ještě na humanistiku, ale vybrala jsem si sociologii, protože jsem si řekla, že ta humanistika je to samý jako všeobecný gymnázium, jen bych pokračovala v tom od každého trochu a nic pořádně. Takže proto jsem skončila na sociologii, abych studovala konečně něco konkrétního.“ (Hanka, 24 let, Praha)

Těchto studentů bylo také poměrně hodně, a to pět, většina z nich se chtěla vyhnout technickým oborům. Poslední kategorii jsem nazvala náhoda. Těchto studentů bylo nejméně, avšak jejich studium sociologie se započalo jako náhoda, jak říká Zdeňka z Plzně:

„No tak sociologie to byla vlastně jedna velká náhoda. Přihlášku sem jsem si dala jako takovou nouzovku, pojistku prostě. Skoro všechny přihlášky jsem si dala na pajdu, chtěla jsem učit, takže jsem se tam hlásila na češtinu s angličtinou a na všechny ty různé kombinace tam. Vlastně ani nevím proč jsem si dala jako tu pojistku sociologii. Řekla jsem si, že si dam něco z fildy, tak jsem zkusila zrovna tu sociologii, znělo to dobře. No a ve finále to dopadlo tak, že mě vzali jenom sem. Takže nebylo co řešit, studovat jsem chtěla, šla jsem sem s tím, že pak když tak za rok půjdu na tu pajdu znova. No jenže se mi tady zalíbilo a už jsem nikam nešla a dokonce jsem pokračovala až sem na toho magistra, takže vlastně to byl asi osud (smích).“ (Zdeňka, 23 let, Plzeň)

Studenti, kteří skončili na sociologii v podstatě náhodou, byli jen tři. Těmto studentům ve většině případů sociologie zbyla jako jediná možnost studia, když je nevzali na žádný jiný obor, eventuálně nastupovali na sociologii s tím, že o daném oboru vlastně nic nevědí. Avšak i tito studenti pokračovali ve studiu i na magisterské úrovni.

Abych se vrátila k tomu humanitnímu zaměření. Jak jsem již řekla, studenti sami svou motivaci takto nenazvali. Já jsem se pak studentů, kteří patřili do této kategorie, sama ptala, zda by se za jejich motivaci ke studiu dalo považovat humanitní zaměření. Všichni studenti souhlasili. Těchto studentů bylo celkem pět. Dalo by se tak říci, že to částečně potvrzuje moji hypotézu, jelikož i studenti magisterského studia přihlíželi při výběru sociologie na humanitní zaměření. Vystává zde však otázka, kdyby studenti prvního ročníku bakalářského studia neměli v dotazníku již předdefinovanou možnost výběru odpovědi humanitní zaměření, zda by sami za hlavní motivaci označili právě toto. Ani jeden z magisterských studentů v rozhovorech svou motivaci pro studium sociologie takto nenazval. Stejná situace se objevila již v předběžné fázi výzkumu.

V rozhovorech s magisterskými studenty jsem se také zajímala o to, proč šli studenti studovat sociologii právě do Plzně nebo Prahy. Odpovědi studentů lze opět rozdělit do několika kategorií. První je, že student v daném městě žije, do druhé kategorie spadají studenti, kteří šli do daného města na popud rodiny či někoho blízkého a třetí kategorie je zastoupena studenty, které dané město vždy lákalo. Co se týká Plzně, tak zde je přesně polovina studentů (4 studenti) z daného města nebo jeho blízkého okolí, další studentku lze zařadit do kategorie, že šla do Plzně na popud někoho blízkého a jednu studentku Plzeň vždy lákala. Další dva studenty nelze zařadit do žádné kategorie. V Praze jsou z daného města pouze dva studenti, další tři studentky šly do Prahy na popud někoho blízkého a další dvě studentky Praha vždy lákala. Pro každou kategorii uvádím jednu odpověď z Plzně a jednu z Prahy, aby byly vidět rozdíly mezi těmito městy, pro které si je právě studenti vybrali. Začínám kategorií, že student ve městě žije. Z Plzně představuji odpověď Jany, která bydlí v malém městě kousek za Plzní a z Prahy je to odpověď Dity, která bydlí přímo v Praze.

„Tak já se moc nerozhodovala kam, pro mě byla Plzeň prostě jasná. Bydlím tady kousek, v Plzni jsem často, je to chvilka busem, takže mě ani nenapadlo, že bych šla někam jinam. Na tuto jsem asi moc takovej mamánek, asi by se mi stejskalo v cizím městě (smích). Prostě z praktických důvodů a hlavně, že to mam blízko, jsem volila Plzeň.“ (Jana, 25 let, Plzeň)

„Já jsem z Prahy, že jo, takže tam nebylo co rozhodovat nebo vybírat. V Praze se mi líbí a myslím si, že tu máme dost kvalitní školy, takže proč utíkat někam jinam. Doma mě v tom taky podporovali, takže proto asi Praha, protože jsem tu prostě doma.“ (Dita, 24 let, Praha)

Další kategorii představují studenti, kteří šli do daného města na popud někoho blízkého. V Plzni je takovou studentkou pouze Lenka. Z Prahy uvádím odpověď Martiny.

„Proč jsem šla do Plzně? No já to vlastně původně neplánovala, bydlím kus od Prahy, takže jsem chtěla jít spíš tam, ale rodiče mě tak nějak naváděli jít spíš do té Plzně, že prej jsem holka z vesnice a v Praze bych se ztratila. No a nakonec to rozhodl přítel, protože si našel práci v Plzni a já měla jasno. Naštěstí mě přijali a já s ním do té Plzně mohla. Bydlíme tu spolu už od bakaláře. Občas jedu na víkend domů, ale jsem ráda, že jsem v Plzni, přeci jen se tu už neztratím.“ (Lenka, 22 let, Plzeň)

„Do Prahy jsem šla, protože je pro mě od mala největším nejbližším městem. Jezdili jsme sem s našima na nákupy a tak, já bydlím v malý vesnici, tak osmdesát kiláků za Prahou. Když jsem si vybírala vysokou, ani jsem neuvažovala nad jinou možností, než nad Prahou. V Praze je všechno, člověk tu může dělat všechno a hlavně tu můžu bejt úplně anonymní, to je super změna oproti té naší vesnici (smích). No ale asi to rozhodující a hlavní, proč jsem šla studovat do Prahy, byli moji rodiče. Já chtěla jít do Prahy, ale pořád jsem váhala, bála jsem se tak velkého města. Ale tím, že mi oni podpořili a ujistili, že to zvládnou, jsem nakonec opravdu šla, za to jim patří moje dík.“ (Martina, 24 let, Praha)

Poslední kategorie je zastoupena studenty, které dané město vždy lákalo. Za Plzeň patří do této kategorie pouze Aneta a z Prahy je to odpověď Michaly.

„Mě Plzeň vždycky lákala. Je to město, který má co nabídnout. Kromě kvalitního vzdělání se tu člověk prostě vyblbne. Každý si tu najde to svoje a každý si může dělat, co chce. Lidí jsou tu milý a přátelský, večer se tu pobavíš, máš kam jít, prostě to město žije a to se mi líbí.“ (Aneta, 24 let, Plzeň)

„No to je snad jasný na první pohled, ne. Praha je prostě město s velkým M. Nemůže bejt lepší město. Už když jsem byla na střední, v tom našem zapadákově, jsem si říkala, že jednou chci do Prahy, chci tu studovat a žít a to se mi splnilo a jsem tady fakt spokojená. Můžu, co chci a kdy chci a hlavně mě nikdo nezná. Večer se s někým bavíš a ráno už ho nikdy neuvidíš. Líbí se mi tady, neměnila bych za nic. Chtěla bych tady i do budoucna bydlet.“ (Michala, 25 let, Praha)

Pro studenty, kteří již v daném městě žili, to byla v podstatě jediná možnost, neuvažovali, že by šli studovat jinam. Vzdělání ve svém městě považovali za kvalitní a pro ně dostačující. Ostatní studenti byli většinou z malých měst a Plzeň či Prahu považovali za město, kde budou sami sebou, budou anonymní a budou zde mít mnoho příležitostí. Někteří studenti šli do daného města s někým blízkým, většinou to byl přítel, zde hrála roli touha být s ním, než město jako takové.

Studium sociologie má hned několik motivací. Pro studenty prvního ročníku bakalářského studia bylo hlavní motivací humanitní zaměření oboru, poté vlastní rozhodnutí a zájem o daný obor. Pro magisterské studenty bylo hlavní motivací zájem o obor a v podstatě také humanitní zaměření. Někteří studenti skončili na oboru sociologie shodou náhod, ale nelitují. Nebyly zde žádné rozdíly mezi studenty z Plzně a Prahy, proto jsem studenty rozdělovala do mnou vytvořených kategorií jako celek. Jediný rozdíl mezi danými městy nastal v otázce, co pro studenty znamená humanitní zaměření. Do Plzně či Prahy šli studenti studovat v podstatě ze třech důvodů, buď jsou obyvateli daného města, nebo šli do daného města na popud někoho blízkého, a nebo je dané město vždy lákalo a oni v něm chtěli žít a studovat.

4.3 Představy a očekávání se studiem sociologie spojené

Potom, co je jedinec na určitý obor přijat a připravuje se ke studiu, vytváří si také určité představy a očekávání, které jsou se studiem spojené. Stejně tak studenti, kteří již mají bakalářské studium za sebou, mají určité představy a očekávání o studiu magisterském. V této podkapitole se zabývám tím, do jaké míry byly tyto představy a očekávání naplněny a zda se nějak během studia proměňovaly či nikoliv. Magisterských studentů se ptám, jak se lišily jejich představy a očekávání při nástupu na bakalářské studium a při nástupu na studium magisterské. S představami ohledně studia sociologie souvisí moje druhá hypotéza:

H2: Studenti bakalářského studia často nemají jasnou představu, co od studia sociologie očekávat.

Hypotézu jsem vztáhla záměrně pouze na bakalářské studenty, jelikož studenti magisterského studia již rozhodně, po absolvování bakalářského studia sociologie, představu o studiu mají. Druhá hypotéza tak byla testována pouze v rámci dotazníkového šetření se studenty prvního ročníku bakalářského studia sociologie. Výsledky mého výzkumu tuto hypotézu částečně potvrzují. Hypotéza byla v dotazníku ověřována pomocí otázky: Jaká byla Vaše očekávání od studia sociologie před nastoupením studia? Otázka byla otevřená a studenti se tak mohli volně vyjádřit. Jak v Plzni, tak v Praze přesně 10 studentů uvedlo, že neočekávali vůbec nic, jejich představy byly nejasné či žádné. Pokud vezmu celkový počet respondentů, který byl 51, tak 20 studentů odpovědělo, že nemá žádnou představu, což je téměř polovina všech respondentů.

Ze zbývajících odpovědí vyplynulo zajímavé zjištění. Odpovědi studentů lze totiž rozdělit do dvou skupin podle jejich očekávání. Jedna skupina očekává od studia sociologie zaměření na lidi, druhá na společnost. Pro mě zajímavé zjištění bylo, že studenti v Plzni se zaměřují spíše na lidi, kdežto studenti v Praze spíše na společnost. V Praze nebyla ani jedna odpověď, která by se zaměřovala na lidi. Objevily se zde čtyři odpovědi, kdy studenti očekávali porozumění společnosti, její poznání a získání přehledu o ní. V Plzni oproti tomu se objevili jen dvě odpovědi věnující se společnosti, v nichž studenti očekávali od studia sociologie porozumění a pochopení společnosti. Další tři studenti uvedli, že očekávali zaměření se na pomoc lidem, zabývání se lidským chováním a komunikaci s lidmi. Četnost odpovědí je malá a nelze tak činit žádné jasné závěry, ale to, že studenti v Praze vůbec nezmínili lidi, je pro mě osobně překvapujícím zjištěním.

Studenti magisterského studia si ve většině případů pamatují na své představy a očekávání, se kterými nastupovali na bakalářské studium sociologie. Velká část z nich zároveň uvedla, že představy byly velmi nejasné a často zcela jiné, než realita. Nejasné představy před nástupem na bakalářské studium měla i Aneta z Plzně, která říká:

„Tak to vim uplně přesně. Já totiž nic moc představy neměla. Chtěla jsem jít studovat něco, kde se dozvim víc o společnosti. To bylo taky to jediný, co jsem o sociologii věděla, že

zkoumá společnost. Moje představy tak byly dost omezené a vlastně žádné. Vůbec jsem netušila, co mě čeká.“ (Aneta, 24 let, Plzeň)

Kamila z Prahy sice jistá očekávání měla, ale byla zcela jiná, než realita:

„Když jsem nastoupila do prvního ročníku, byla jsem velmi zklamaná školským systémem a složením předmětů. Čekala jsem, že budu mít předměty, kde se budu dozvídat jasné a konkrétní informace o sociologii. Ale realita byla taková, že jsem se učila jen historii a pro mě nezáživné teorie. Několikrát mě napadlo, jestli nebude lepší studium ukončit, ale neudělala jsem to a jsem za to ráda, jelikož ve druhém ročníku to bylo již konkrétnější a já zjistila, že mě to vlastně baví. No a vidíš, dneska jsem na magistrovi.“ (Kamila, 25 let, Praha)

Všichni studenti magisterského studia, podle očekávání, nastupovali na navazující studium s již jasnou představou o tom, co je čeká a v podstatě od magisterského studia očekávali jen rozšíření svých dosavadních znalostí a získání titulu, který jim snad zajistí větší šance na uplatnění se na trhu práce. Pro ilustraci uvádím odpověď Nikolý a Karolíny:

„Na magistra mě více méně donutila mamina, která mi řekla, nebud' hloupá, dokud je ta možnost, tak studuj, třeba se ti jednou magistr bude hodit v práci. Mgr. bude vypadat lépe než Bc. Po zvážení jejích slov jsem nakonec usoudila, že to zkusím. Už jsem věděla, co mě čeká, věděla jsem, že mi nemůže nic překvapit. Taky už vim, jak to tam chodí a vim, co můžu od učitelů čekat, takže bych neřekla, že jsem měla nějaký extra očekávání, já už prostě věděla do čeho jdu.“ (Nikola, 23 let, Praha)

„No rozhodně byly konkrétnější, než když jsem šla na bakaláře, to jsem vůbec netušila. Na magistra už jsem věděla, co čekat. Ale tak já šla na magistra hlavně kvůli tomu titulu, bakaláře má dneska každý. Takže jsem čekala, že budu v podstatě pokračovat v tom, co na bakaláři, budu zase psát eseje a číst a číst. Beru to prostě jako takový rozšíření toho, co už vim.“ (Karolína, 24 let, Plzeň)

Pro mě nejzajímavější odpovědi se začaly objevovat, když jsem se studentů ptala, zda se během studia jejich představy a očekávání naplnily, jak se proměňovaly během studia a jak moc se lišily od reality. Zde se totiž objevily tři skupiny studentů. Jedna skupina byla zastoupena studenty, kteří měli před započatím studia jisté představy, které se během studia naplnily a následně se ani příliš neproměňovaly. Druhou skupinu představovali studenti, kteří měli určité představy, které se však během studia nenaplnily a následně se během samotného studia proměňovaly. Poslední skupina byla

tvořena studenty, kteří neměli před započítím studia žádné představy, ale vytvořili si je během prvních semestrů studia a tyto představy jim vydržely v podstatě beze změny po celou dobu jejich studia. Níže uvedu příklad odpovědi pro každou kategorii.

První kategorie byla zastoupena studenty, kteří měli před započítím studia jisté představy, které se během studia naplnily a po dobu studia se příliš neproměňovaly. Mezi tyto studenty patří Bára z Plzně:

„Tak já o sociologii už něco věděla, než jsem na ní šla. Měla jsem i něco přečteno. Prostě jsem věděla, co to sociologie je a co se budu asi tak učit. A taky to tak bylo. Moje představy se naplnily a některé předměty mé představy i předčily. Představy tedy odpovídaly realitě.“ „Měnily se představy během studia?“ „No, v podstatě ani ne. A když už, tak možná nepatrně, ale to bylo tak, že se spíš jen rozšířily ty představy, co už jsem měla, ten základ byl od prvního semestru pořád stejný. Se stejnými představami jsem potom šla i na magistra. Teda už s téma rozšířenými o zkušenosti z bakaláře.“ (Bára, 23 let, Plzeň)

Druhou kategorii představují studenti, kteří před započítím studia jisté představy měli. Tyto jejich představy se však nenaplnily a během studia se následně proměňovaly. Tuto skupinu studentů zastupuje Martina z Prahy:

„Když jsem nastupovala na bakaláře, tak jsem si představovala, že se budu učit o společnosti, jak funguje, jak ji zkoumat, prostě jsem čekala, že porozumím víc společnosti. Ale ta realita byla úplně jiná. Chápu, že každej předmět musí začít nějakým úvodem, ale tady jsem měla pocit, že se učím jen historii, jména a výroky slavných. Vim, že je to důležitý pro pochopení celkového kontextu, ale proč se to musím učit celej semestr. Takže ze začátku jsem byla hodně zklamaná a otrávená, protože jsem za sebou měla první semestr a o společnosti nepadlo pomalu ani slovo. Nicméně jsem to překonala a prošla do druháku a tady nastala změna. Začaly se objevovat předměty, který mě fakt hodně bavily a moje původní představy se začaly postupně naplňovat.“ „Dalo by se říci, že se tvoje představy během studia proměnily?“ „Rozhodně se proměnily, já nastupovala s tím, že se budu učit o společnosti a budu pomalu slavná socioložka, která bude pomáhat lidem, ale rychle jsem zjistila, že to tak není. Takže ty představy se během studia rozhodně změnily. Už vim, že sociologie neřeší jen společnost a že socioložka ze mě nikdy nebude.“ (Martina, 24 let, Praha)

Třetí kategorie zahrnuje studenty, kteří před započítím studia žádné představy neměli, ale během prvních semestrů svého studia si je vytvořili. Tyto

představy jim vydržely v podstatě beze změny během celého studia. Mezi ně patří Eliška:

„Tak já když jsem nastupovala na sociologii, tak jsem po pravdě vůbec netušila, co mě čeká. Měla jsem představy spíš o tom, že se budu muset učit, že budu bydlet na koleji a že to bude celkově jiné studium než na střední. O sociologii jako takový jsem moc představy neměla, zhruba jsem věděla co to vůbec je, ale konkrétně jsem moc netušila. Ale to jsem záhy zjistila hned během prvního semestru studia. Sociologie mě absolutně nadchla a řekla bych, že předčila všechna moje očekávání, který jsem teda vlastně ani neměla (smích). Představy se tak utvářely postupně během studia, začínala jsem tušit, k čemu sociologie slouží a co s ní jednou budu moct dělat.“ „Proměňovaly se tyto představy během studia?“ „Asi ne, spíš ne, no. Já si je utvářela tak postupně až během toho studia, ale neměnily se.“ (Eliška, 23 let, Praha)

Z této kapitoly vyplývá, že studenti nastupují na bakalářské studium sociologie často bez jasné představy. Stejně tak nemají ve většině případů žádná konkrétní očekávání. Jejich očekávání jsou často spjata jen se studiem vysoké školy jako takové. Magisterští studenti, kteří mají již bakalářské studium za sebou, nastupují na magisterské studium pouze s očekáváním, co se budou v daných předmětech učit, představy zde již nejsou žádné, jelikož ví, co je čeká. Magisterští studenti také vzpomínali na své představy, se kterými nastupovali na bakalářské studium, zde můžeme studenty rozdělit do třech skupin podle toho, zda měli před nástupem na studium určité představy, či nikoliv a jak se tyto představy během jejich studia proměňovaly.

4.4 Bakalářské studium nyní magisterských studentů

Toto téma bylo řešeno, jak vyplývá z nadpisu této podkapitoly, jen v rámci rozhovorů s magisterskými studenty. Zajímalo mě, jakých výsledků dosahovali studenti magisterského studia během svého bakalářského studia, zda byli na nějakém zahraničním studijním pobytu a jestli získali během bakalářského studia stipendium. Na závěr jsem je žádala o porovnání mezi bakalářským a magisterským studiem z jejich pohledu.

Důležité je říci, že aniž bych studenty záměrně vybírala, tak všichni studenti nyní magisterského studia, studovali a získali bakalářský titul také na oboru sociologie. Všichni konverzační partneři tak pokračovali ve studiu sociologie a v mém výzkumném vzorku nebyl nikdo, kdo by studoval na bakalářské úrovni jiný obor.

Úvodní otázkou, která otevírala toto téma v rámci rozhovorů s magisterskými studenty, bylo, jakých studijních výsledků studenti dosahovali během svého bakalářského studia, jak by své výsledky zhodnotili. Pokud vezmu studenty v Plzni, nenašel se mezi nimi nikdo, kdo by své studijní výsledky hodnotil jako výborné či nadprůměrné nebo naopak špatné. Jelikož studenti pokračují ve studiu na magisterské úrovni, předpokládá se, že na bakalářském studiu špatné výsledky neměli. Většina studentů se vyjadřovala poměrně skromně a objevovaly se hlavně výrazy typu dobré, poměrně dobré či uspokojivé výsledky. Uvedu příklad Patrika a Jany, kdy Patrik patří mezi ty, kteří jsou až příliš skromní a hodnotí své výsledky jako docela dobré. Z Patrikovy odpovědi můžeme vidět, že je výborným studentem, kterému na známkách záleží a trojka se u něj objevovala minimálně. Jana oproti tomu známky jako takové moc neřešila, důležité pro ni bylo projít do dalšího ročníku, své studijní výsledky hodnotí jako dobré a pro ni dostačující.

„Moje výsledky. No, tak já bych řek, že zas tak špatný nebyly, řek bych docela dobrý. Nebo takhle, nepatřím mezi šprty, co by museli mít samý jedničky, ale občas se povedlo, že ten semestr byl bez trojky a dvojek bylo taky po skromnu, ale byly semestry, kdy se i ta trojka objevila a to mi pak docela štválo, ale byly to většinou předměty, kdy jsem věděl, že prostě na víc nemám, i když jsem se snažil, takže nakonec trojka byla dobrá, jak se říká. I když, jak nad tím tak přemejšlim, tak ono těch trojek zas tolik nebylo. Poslední semestr na bakaláři jsem třeba končil se dvěma dvojkama. Takže asi tak, prostě docela dobrý. Nemám nějaký výčitky, že to mohlo bejt lepší.“ (Patrik, 24 let, Plzeň)

„Tak rozhodně to nebyl žádný zázrak. Ale zas tak hrozný to taky nebylo, prostě pokud to vezmu na známky, tak byly dobré. Trojka byla moje hodně častá známka. Několik zkoušek jsem dělala i na třetí pokus, hlavně ze začátku studia, a když jsem pak tu trojku dostala, tak jsem byla šťastná. Vlastně na většinu zkoušek jsem chodila s tím, že mi stačí trojka. Možná jsem mohla mít větší ambice, ale já tak nějak od začátku na známky moc nehrála, hlavně prostě projít do dalšího ročníku, no a nakonec jsem bez větších problémů došla až ke státnicím a ty jsem zvládla vlastně poměrně dobře. Takže rozhodně nejsem šprt,

spíš jsem ten typ, co studuje a ostatní si říkaj, jak to, že tu pořád je (smích).“ (Jana, 25 let, Plzeň)

Ani mezi studenty z Prahy se nenašel nikdo, kdo by své studijní výsledky hodnotil nějak nadprůměrně či výborně, stejně tak špatně. Objevovaly se opět výrazy jako uspokojivé, pro mě akorát, průměrné či dobré výsledky. Akorát Eliška hodnotila své výsledky jako velmi dobré a možná lepší, než výsledky spolužáků, když říká:

„Nechci vypadat, že se nějak chlubím a rozhodně si nechci nalepit nálepku šprt, ale když se kouknu na ostatní spolužáky, tak bych mohla říct, že oproti nim, možná ty moje výsledky byly lepší, než měli oni. Podle mě byly velmi dobré. Ale je to spíš asi náhoda nebo prostě, mně nedělá problém se něco naučit, na zkoušky chodím na první termíny a odcházím s jedničkou, někdy teda i dvojkou, ale je to proto, že na to nekašlu. Myslím, že spousta mých spolužáků by ty jedničky mohla mít taky, ale oni se jdou radši bavit a zkouška počká, ale já se jdu učit a mám hotovo jako jedna z prvních a za slušné známky. Ale znovu říkam, nejsem šprt, jen se tomu věnuju.“ (Eliška, 23 let, Praha)

Co se týká studijních výsledků, žádné velké rozdíly v odpovědích nenastaly ani mezi Plzní a Prahou, ani v rámci jednotlivých měst. Velká část odpovědí byla podobného stylu, jako je odpověď Jirky z Prahy, který patří mezi ty, kteří své studijní výsledky hodnotí zkrátka jako dobré.

„Tak já bych řek, že dobrý. To bych přeci nepokračoval dál, kdyby nebyly dobrý. Neříkam, že byly zrovna nějak excelentní, ale nebyly ani hodně špatný, prostě byly dobrý a já jsem spokojenej. Nejsou to výsledky, za který bych se musel stydět, ale na druhou stranu si je ani nikam nevystavim.“ (Jirka, 23 let, Praha)

V souvislosti s touto otázkou, jsem se studentů ptala, zda někdy odmítli, v rámci svého bakalářského studia, trojku jako známku. Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jak jsou studenti ambiciózní a jak moc jim na známkách záleží. Zde se začaly objevovat zajímavé odpovědi. Jelikož studenti, kteří své studijní výsledky hodnotili jako dobré a dostačující, často odpovídali, že trojku odmítli. Jednou z nich je Bára z Plzně, která své studijní výsledky hodnotila jako poměrně dobré a pro ni uspokojivé. Trojku však již párkrát odmítla.

„Odmítla. Párkrát jo. Bylo to hlavně u předmětů na kterých mi záleželo. Ale nebylo to nějak často. Já jsem ty trojky zas tak často, naštěstí, nedostávala. Párkrát jsem ale řekla, že

přijdu znova, protože jsem měla pocit, že to tomu učiteli dlužím, že ví, že mám na víc a já ho zklamala, tak jsem přišla znova. Ale byly i předměty, kdy jsem za tu trojku byla ráda a neodmítla bych jí ani za nic. Člověk prostě musí rozpoznat, jestli má na víc nebo ne. I když každé máme asi vždy na víc, ale jde o ten vlastní pocit, zda by to mohlo bejt lepší nebo ne.“ (Bára, 23 let, Plzeň)

Nastaly zde i rozdíly mezi studenty z Plzně a z Prahy. Z mých výsledků by se dalo říci, že v Plzni studentům na známkách zase tolik nezáleží, jelikož kromě výše zmiňované Báry, byl akorát jeden student, který odmítl trojku, a to Patrik, který byl zmiňován již v souvislosti se studijními výsledky. Zároveň se mezi studenty neobjevil nikdo, kdo by za své bakalářské studium nedostal ani jednu trojku a nemusel tak řešit možnost odmítnutí známky. Většina studentů z Plzně odpovídala v podobném duchu jako Zdeňka:

„Ne, neodmítla. Asi jsem nikdy neměla dost odvahy to udělat, protože jsem si říkala, že příště by to mohlo bejt ještě horší. I když kolikrát mě to štvalo, protože jsem se učila jak blbá a ve finále za tři. Ale víc jsem asi zažívala situace, kdy jsem byla za tu trojku tak ráda, že mě vůbec nenapadlo protestovat. Hlavně ze začátku studia byla trojka prostě dobrá známka, byla jsem ráda, že tu zkoušku mam a nekoukala jsem na to, jestli za jedna nebo za tři, prostě jsem jí měla a to mně stačilo.“ (Zdeňka, 23 let, Plzeň)

V Praze odmítly během svého bakalářského studia trojku jako známku čtyři studentky, což je polovina všech konverzačních partnerů z Prahy. Navíc zde opět vystupuje Eliška, která hodnotila své studijní výsledky jako velmi dobré a za své bakalářské studium žádnou trojku ani nedostala, tudíž nemusela nic odmítat. V Praze tak jsou čtyři studentky, kterým na známkách záleží a trojku několikrát odmítly, plus Eliška, která trojku nikdy nedostala. Mezi studentky, které trojku odmítly, patří Kamila, která říká:

„Jo, několikrát jsem tu situaci zažila. Měla jsem pocit, že si trojku nezasloužím, ale zkoušející byl jiného názoru, tak jsem s díky odmítla a přišla jsem znovu a dopadlo to lépe. Naštěstí to bylo v situacích, kdy jsem měla ještě možnost dalších pokusů. Taky se mi jednou stalo, že jsem šla již na třetí pokus a dostala jsem za tři, to jsem si pak už moc nevyskakovala. Ale ta situace nastala jen jednou, jinak jsem měla vždy možnost volby. Teda, ale zase nemysli si, že jsem odmítala každou trojku, to zase ne, někdy byla ta trojka tak vydřená, že pro mě měla hodnotu jedničky (smích).“ (Kamila, 25 let, Praha)

Pokud to shrnu, tak z odpovědí vyplývá, že studenti magisterského studia hodnotí své studijní výsledky na bakalářské úrovni jako dobré či poměrně dobré. Po delším rozhovoru jsem však zjistila, že jsou mezi nimi studenti s výbornými výsledky, jen je sami tak nepopisují. Jediná, která se nebála říci, že její výsledky byly lepší, než výsledky ostatních, byla již několikrát zmiňovaná Eliška z Prahy. Stejně je to i se známkami, nelze jednoznačně říci, že v Praze by studentům záleželo na známkách více. Jen se mezi nimi objevilo více studentů, kteří trojku odmítli. Neznamená to však, že by v Plzni studenti své známky neřešili. Avšak pokud budu vycházet jen z mého výzkumného vzorku, tak studenti z Prahy jsou aktivnější, co se týká známek.

Pozoruhodným zjištěním je, že nikdo z šestnácti studentů, se kterými jsem vedla rozhovor, nebyl na Erasmu, či jiném studijním pobytu. Většina z nich to zdůvodňovala tím, že nikdy nesebrali dostatek odvahy, nebo že by to přineslo jen komplikace. Pro ilustraci uvádím odpověď Jakuba z Plzně a Dity z Prahy.

„Nebyl. Neříkam, že bych o tom nepřemejšlel, ale nakonec jsem nikam nejel. Ona to zase ve finále není taková výhra. Jako poznáš jinou zem, jiný zvyky ve škole a tak, ale ten návrat je pak nic moc. Mam kámoše, co byl takhle na Erasmu ve Francii a když se vrátil, tak mu tady neuznali ani jeden předmět a tím pádem musel automaticky prodlužovat, takže pak měl akorát starosti. A to mě definitivně utvrdilo v tom, že nikam nepojedu a radši to tady v klidu dodělám.“ (Jakub, 24 let, Plzeň)

„Ne, nebyla jsem nikde. Je to asi dobrá zkušenost, co znám pár lidí, co byli, tak si to všichni chválili, ale já asi nejsem ten správný typ. Možná mi chybí odvaha a možná jsem prostě jen pohodlná.“ (Dita, 24 let, Praha)

Mezi další otázky rozhovoru patřilo, zda studenti získali během bakalářského studia stipendium či červený diplom. Zde se dostává ke slovu opět, již několikrát zmiňovaná, Eliška. Eliška je jediná z celého výzkumného vzorku, která získala prospěchové stipendium a následně červený diplom. V Plzni se to nepodařilo nikomu. Eliška sama k tomu dodává, že to nebyl její cíl, ale že když to přišlo, měla samozřejmě radost.

„Napřed jsem získala prospěchové stipendium, to se mi povedlo ve druháku. Po pravdě jsem ani nějak nevěděla nebo nezjišťovala, že něco takovýho je a co to vlastně všechno obnáší, ale najednou mi přišel mail, že mam nárok na prospěchový stipendium, tak jsem docela koukala a byla jsem samozřejmě ráda. No a potom jsem u státnic dostala červenej diplom. Rozhodně to nebyl můj cíl, nešla jsem pro to přes mrtvoly, ale samozřejmě, když jsem ten diplom držela v ruce, měla jsem ze sebe radost.“ (Eliška, 23 let, Praha)

Při porovnávání mezi bakalářským a magisterským studiem se studenti rozdělili do dvou skupin. Jedna část studentů považovala magisterské studium za stejné jako bakalářské, druhá část naopak viděla rozdíl. Od studentů jsem chtěla celkové porovnání studia z hlediska studijních výsledků, přístupu vyučujících, obtížnosti předmětů, nároků na studenty, apod. Studenti, kteří žádnou změnu nezaznamenali, argumentovali tím, že studium je pořád stejné, nic se nezměnilo, musí dělat pořád to samé, akorát jich je ve třídě méně. Počet studentů na magisterské úrovni se oproti bakalářskému stupni zmenšil v Plzni i v Praze. Mezi studenty, kteří žádnou výraznou změnu nezaznamenali, patří Lenka, která je v prvním ročníku magisterského studia v Plzni a říká:

„Když to porovnam, tak žádnou extra změnu nevidím. Pořád musím něco dělat, pořád musím něco psát a číst, stejně jako na bakaláři. Myslela jsem si, jak bude na magistrovi větší klid, ale opak je pravdou. Je nás tu míň, učitelé si nás víc pamatujou, nejde, abych se na něco vykašlala. Prostě zatím teda žádnou změnu nevidím, pořád jsem ve stejným tempu jako na bakaláři.“ „Co tvoje studijní výsledky?“ „Tak ty jsou taky pořád stejný, pořád si jedu ten svůj průměr.“ (Lenka, 22 let, Plzeň)

Nikola, která studuje druhý ročník magisterského studia v Praze, naopak změnu vidí, a to změnu k lepšímu, jak sama uvedla:

„Jo, změnu vidím vlastně v podstatě ve všem. Je to, ale změna k lepšímu. Přejde mi, že teď na tom magistrovi, je to takový víc přátelštější, ti učitelé už na nás tolik neprskaj a dá se s nima víc domluvit, než na tom bakaláři. Taky někteří slevili z jejich přehnaných nároků. Mam pocit, že si řekli, že když jsme prolezli až sem, že už jako něco umíme a nedusí nás tolik. Takže přístup učitelů se určitě zlepšil. Předmětů je taky míň a ono celkově, jak je nás tam míň, tak mi prostě přijde, že je to takový, jak bych to řekla, útulnější.“ „A tvé studijní výsledky? Je tam změna?“ „V podstatě taky, ale ta změna není tak výrazná, možná mam, ale míň trojek, ale to může bejt i tím, že je těch předmětů prostě celkově míň.“ (Nikola, 23 let, Praha)

Důležité je také říci, že žádný ze studentů neviděl změnu k horšímu, jednalo se vždy o změnu k lepšímu. Nebyly zde žádné výrazné rozdíly mezi Plzní a Prahou, proto jsem rozdělení studentů do dvou skupin provedla v rámci celého výzkumného vzorku.

Na závěr této kapitoly se zabývám otázkou, zda studenti považují získání bakalářského titulu z oboru sociologie za snadné či nikoliv. I když jsem v úvodu této kapitoly psala, že se toto téma probíralo jen v rámci rozhovorů, není tomu zcela tak. Jedna otázka zabývající se titulem z oboru sociologie se objevila i v dotaznících a zněla: Myslíte si, že studium sociologie znamená snadné získání titulu? Studenti odpovídali ano či ne, přičemž následně svou odpověď zdůvodňovali. A jelikož jsem, jak v dotaznících, tak v rozhovorech, dospěla ke stejným výsledkům, považuji za vhodné sem tyto výsledky uvést.

Všichni studenti prvního ročníku bakalářského studia se jednoznačně shodli na tom, že studium sociologie nepředstavuje snadné získání titulu a ani magisterští studenti nepovažovali svůj bakalářský titul ze sociologie za snadno získaný. Začnu se studenty prvního ročníku bakalářského studia, kteří vyplňovali dotazníky. Nebyl zde rozdíl mezi Plzní a Prahou, jednoznačně převažovala odpověď „ne“, tato odpověď byla uvedena čtyřiceti čtyřmi studenty z celkového počtu 56. Jejich odpověď byla nejčastěji zdůvodňována tím, že žádné studium není snadné a zadarmo, každé studium vyžaduje značné úsilí. Tito studenti měli za sebou pouze první semestr studia.

Magisterští studenti, kteří již vlastnili bakalářský diplom, však byli stejného názoru a všichni uvedli, že získání titulu snadné nebylo, i když už o tom více přemýšleli. Mezi všemi studenty nebyl nikdo, kdo by svůj bakalářský titul považoval za snadno získaný. V odpovědích se nejčastěji objevovalo, že oproti jiným oborům to možná snadnější bylo, ale že to rozhodně nebylo zadarmo a značné úsilí to vyžadovalo. Dobře to vystihuje odpověď Michaly z Prahy:

„Tak pro mě osobně to rozhodně snadný nebylo, ale asi záleží, z jakýho pohledu se na to člověk dívá. Když to srovnám třeba s medicínou, tak oproti ní to snadný bylo nebo rozhodně snadnější, ale zase pro mě osobně to nebylo bez námahy. Nebylo to tak, že bych

tam občas šla, občas něco napsala a titul mi spadnul do kapsy, musela jsem se snažit, musela jsem něco dělat, každopádně to nebyla žádná brnkačka.“ (Michala, 25 let, Praha)

Pokud shrnu celou kapitolu zaměřenou na bakalářské studium nyní magisterských studentů, lze říci, že většina z nich dosahovala výborných či velmi dobrých výsledků, ale sami je hodnotí jako dobré. Několik studentů také během svého studia odmítlo za známku trojku, což svědčí o tom, že jim na známkách záleží, zde byli aktivnější studenti z Prahy. Nikdo ze studentů nebyl na Erasmu, či jiném zahraničním studijním pobytu, většina z nich na to neměla dostatek odvahy. Prospěchového stipendia a červeného diplomu dosáhla pouze jediná studentka ze všech, a to Eliška z Prahy. Při porovnávání mezi bakalářským a magisterským studiem se studenti rozdělili do dvou skupin, přičemž první skupina neviděla žádný rozdíl a druhá skupina viděla změnu k lepšímu. Žádný ze studentů nepovažoval magisterské studium za horší než bakalářské. Všichni studenti, včetně studentů prvního ročníku bakalářského studia, se shodli na tom, že titul ze sociologie nepochybně vyžaduje značné úsilí a v žádném případě nepředstavuje snadné získání.

4.5 Uplatnění na trhu práce

Studium vysoké školy je jistě spojené s představami o pozdějším uplatnění na trhu práce. Bakalářských studentů jsem se ptala, jaké si představují uplatnění na trhu práce s tímto oborem a jaké zaměstnání by mohli vykonávat. Magisterských studentů jsem se ptala již konkrétněji, a to kam povedou jejich kroky po absolvování magisterského studia a v jakých oborech by chtěli pracovat. Jakým způsobem budou hledat práci a co vlastně mohou budoucím zaměstnavatelům nabídnout.

Nejprve se zaměřím na bakalářské studenty a jejich očekávání od trhu práce. Na to navazuje moje třetí hypotéza, která zní následovně:

H3: Studenti bakalářského studia očekávají s tímto oborem na trhu práce dobrý plat, jisté pracovní místo a velmi zajímavou práci.

Výsledky dotazníkového šetření tuto hypotézu potvrzují jen z jedné třetiny, jelikož z výše uvedeného, studenti prvního ročníku bakalářského studia, očekávají pouze velmi zajímavou práci. Dále očekávají průměrný plat a nejisté místo, a to jak v Plzni, tak v Praze. Průměrný plat očekává 30 studentů, nejisté místo 33 studentů a velmi zajímavou práci 34 studentů z celkového počtu 51 studentů.

V tabulce 2 můžeme vidět, jaké mají studenti prvního ročníku bakalářského studia představy o svém budoucím zaměstnání. Nastaly zde rozdíly mezi Plzní a Prahou.

Tabulka 2: představy o budoucím zaměstnání

Jaké jsou Vaše představy o budoucím zaměstnání?	Plzeň	Praha	celkem
chci pracovat v oboru, kde využiji sociologii	16	10	26
chci pracovat ve výzkumné agentuře	9	8	17
chci získat jen titul a tím lepší uplatnění na trhu práce	3	8	11
nebudu se živit sociologií	2	7	9
nemám představu	6	7	13

Z tabulky můžeme vidět, že studenti v Plzni chtějí v budoucnu pracovat v oboru, kde využijí sociologii, popřípadě ve výzkumné agentuře. Část studentů nemá o svém budoucím zaměstnání žádnou představu. Studenti z Prahy chtějí také pracovat v oboru, kde využijí sociologii a ve výzkumné agentuře, dále však chce stejný počet studentů získat jen titul, a tím lepší uplatnění na trhu práce, zbytek studentů se nebude živit sociologií, či nemá

představu. Z toho vyplývá, že studenti v Praze studují častěji obor sociologie jen pro titul a nehodlají tento obor využít pro své budoucí zaměstnání.

Nyní se přesunu k magisterským studentům a jejich představám ohledně budoucího zaměstnání. Nejprve se však zaměřím na to, proč pokračovali ve studiu na magisterské úrovni, co je k tomu vedlo. Na základě odpovědí jsem rozdělila studenty do dvou skupin, kdy studenti v jedné skupině svým magisterským studiem oddálili nástup do práce a studenti z druhé skupiny chtějí získat magisterský titul, jelikož ho považují za ukončení vysokoškolského studia. Studenti doplňovali větu: Šel jsem studovat na magisterské úrovni, protože...

„Protože jsem ještě nechtěla do práce. Pořád totiž nevím, co chci vlastně dělat. To bylo asi tím hlavním důvodem a potom taky to, že nečekám, že by na mě někde čekali s otevřenou náručí, takže dva roky k dobru prostě.“ (Dita, 24 let, Praha)

„Protože jsem chtěla získat titul magistr. Myslím si, že v dnešní době je to hodně důležitý, protože bakalář je dneska každé, je to něco jako dřív maturita, takže když chce být člověk trochu lepší, musí mít aspoň toho magistra.“ (Karolína, 24 let, Plzeň)

„Protože s bakalářem toho moc nenadělám. Dneska je bakalářka každá pokladní pomalu. Upřímně se za ten titul, tak jakoby, ve své podstatě stydím, když ho mam někam napsat, tak ho tam radši nepíšu, nepřijde mi, že je to prostě něco extra v dnešní době. Proto jsem šla dál. Titul magistr už podle mě znamená to pravý ukončení vysoký, že jsi prostě něco dokázal.“ (Michala, 25 let, Praha)

Po absolvování magisterského studia, chtějí ve studiu pokračovat pouze dvě studentky, a to Bára z Plzně a Eliška z Prahy. Ostatní studenti chtějí již své studium ukončit a hledat si zaměstnání. Zde nastává poměrně zajímavý moment, jelikož velká část studentů stále netuší, kam povedou jejich kroky a jaké zaměstnání by chtěli vykonávat. Dobře to můžeme vidět na odpovědi Zdeňky:

„No to je právě ten problém. Já se už hrozně těším na to, až budu mít ten diplom v ruce a bude po všem, ale na druhou stranu, to je jenom začátek. Tím nastává ten opravdový život, kterýho se na jednu stranu nemůžu dočkat, ale na druhou stranu vůbec nevím, co budu dělat. Kam si pošlu ten životopis a kde nakonec skončím. Sociologie není vyhraněná jako třeba medicína že jo, jsem doktor, je to jasný, ale co jsem já? Sociolog?“

Pochybuju, že půjdu na pracák a řeknu: Dobrý den, já jsem socioložka, co mi můžete nabídnout? Fakt netuším. Takže napíšu životopisy a budu je posílat všude možné a uvidí se, kde nakonec skončím.“ (Zdeňka, 23 let, Plzeň)

Konkrétněji o svých plánech do budoucna dokázali mluvit jen Hanka, která již nyní chodí na brigádu do reklamní agentury a Jakub, mezi jehož zájmy patří politika a sport:

„Já už teď chodím na brigádu do jedny reklamky, pomáhám jim vymyslet různé slogany a navrhovat třeba letáky, co by na ty lidi mohlo zapůsobit a tak. A jelikož jsem tam už poměrně dlouho, nabídli mi, že po škole u nich můžu nastoupit natrvalo. Takže já mam celkem jasno.“ (Hanka, 24 let, Praha)

„Mě vždycky bavila politika, takže bych chtěl někam do strany a pomáhat jim s předvolebníma výzkumama nebo s lidma celkově. Jak na ně zapůsobit, co jim nabídnout, na co ty lidi letí a tak. Prostě jim dělat takovýho rádce a využít k tomu trochu tu sociologii taky. No a když se nedostanu do strany, tak to půjdu zkusit někam ke sportu, ten mě taky hodně baví, věnovat se třeba sociologii sportu.“ (Jakub, 24 let, Plzeň)

Většina studentů bude rozesílat životopisy do oborů jako je reklama, marketing a výzkum. Někteří dále uváděli veřejné správy, magistráty nebo média. Svým budoucím zaměstnavatelům budou absolventi nejčastěji nabízet schopnost komunikace s lidmi, sběr dat a ochotu učit se novým věcem. Najdou se však i studenti, kteří jsou k sobě kritičtí a říkají, že v podstatě nic neumějí, jako například Nikola:

„Jo o tom už jsem taky přemýšlela. Protože když to tak vezmu, tak já vlastně umím od všeho kousek a nic pořádně. Chodila jsem na všeobecnou gympl, kde jsem se na nic nezaměřila. Takže můžu nabídnout sociologii, ale vždyť dneska ani nikdo pořádně neví co to je. Já budu asi fakt na pracák a budu dělat někde sekretářku nebo já fakt nevím. Docela mě to trápí, protože kdybych byla třeba ajťák, tak jsem za vodou, ale to bohužel nejsem.“ (Nikola, 23 let, Praha)

Jelikož bakalářští studenti chtěli v hojně míře pracovat ve výzkumné agentuře, ptala jsem se také magisterských studentů, zda by chtěli pracovat ve výzkumné agentuře. Většina z nich se shodla na tom, že ano. Avšak oproti bakalářským studentům si již uvědomovali, že získat práci ve výzkumné agentuře není tak jednoduché:

„Klidně bych tam pracovala, proč ne. Vždyť, kde jinde by měl sociolog v podstatě pracovat. Ale myslím si, že problém bude v tom, že nás je hodně a agentur málo a hlavně si myslím, že ty agentury nečekají na to, až mi dostudujeme, ty tam už svoje lidi mají. Musela by to být náhoda, že by zrovna hledali nějakou posilu do týmu. Takže pracovat klidně, když mi řeknou, jak se tam dostat.“ (Kamila, 25 let, Praha)

Především studenti z Plzně si uvědomovali, že práce ve výzkumné agentuře pro ně nebude snadno dostupná:

„Což vo to, to já bych klidně šel pracovat do výzkumné agentury, možná by mě to i bavilo, ale já si myslím, že tady v Plzni těch agentur stejně moc není, kam bych moh jít. Vlastně mi teď nenapadá ani jedna. To bych musel do Prahy a ani tam to asi nebude tak růžový. Mě totiž veškerý iluze sebral jeden chlap právě z výzkumné agentury z Prahy. Byl jsem jednou, jedinkrát na brigádě, která souvisela se sociologií, byl jsem součástí diskuse a přepisoval tu diskusi do počítače. Když jsme skončili, tak jsem se právě s tím chlapem bavil a říkal jsem mu, že studuju sociologii. A on mi na to řekl, že oni studenti sociologie vůbec nechtějí, že jsme na ně moc chytrý. A to ti řekne chlap z výzkumné agentury v Praze. Takže tím se veškeré moje iluze definitivně rozplynuly.“ (Patrik, 24 let, Plzeň)

Co se týká budoucího zaměstnání, tak studenti nemají moc jasnou představu o tom, co budou vykonávat za zaměstnání. Konkrétní představy nemají dokonce ani studenti magisterského studia, kteří již své studium končí a měli by mít jasno v tom, co chtějí dělat, opak je však pravdou. Studenti bakalářského studia v dotaznících hojně uváděli, že by chtěli pracovat v oboru, kde využijí sociologii, popřípadě ve výzkumné agentuře. Magisterští studenti by pracovní pozici ve výzkumné agentuře také neodmítli, ale byli si vědomi toho, že získat zaměstnání ve výzkumné agentuře není tak jednoduché. Většina z nich si tak bude posílat životopisy do reklamních agentur, veřejných správ nebo médií.

4.6 Zhodnocení studia sociologie očima studenta

V poslední podkapitole mé práce představuji, jak vidí studenti své studium sociologie, co jim toto studium vzalo a dalo. Zda by si nyní, kdyby stáli opět na začátku a volili obor, který budou studovat, vybrali opět sociologii. Jedná se v podstatě o celkové ohlednutí studenta za svým studiem. Jelikož

bakalářští studenti měli v době provádění mého dotazníkového šetření za sebou pouze první semestr studia sociologie, zaměřuji se logicky více na magisterské studenty, kteří již mohou o svém studiu více vyprávět. S tímto tématem souvisí moje čtvrtá hypotéza, která zní:

H4: Kdyby si mohli studenti nyní znovu svobodně vybrat svůj obor ke studiu, většina studentů by zvolila opět sociologii.

Tato hypotéza byla na základě výsledků z dotazníkového šetření potvrzena. Z celkového počtu 51 studentů, jich 35 uvedlo, že by si sociologii vybrali znovu. Stejnou otázku jsem položila i magisterským studentům a dospěla jsem ke stejným odpovědím. Většina z nich by si nyní opět vybrala tento obor.

Nyní se již budu věnovat jen magisterským studentům a jejich ohlédnutím za studiem. Zde je důležité zmínit, že všichni studenti mluvili o svém dosavadním studiu sociologie kladně a žádný student nelitoval toho, že šel sociologii studovat. Jako například Aneta:

„Ne, nelituju. To bych tu asi nebyla pět let, kdybych litovala. Sociologie je určitě zajímavá věda a rozhodně mi něco dala, není čeho litovat. Když jsem nastupovala tenkrát na bakaláře, tak jsem jistý pochyby měla, ale ty mě během studia přešly a rozhodně to nebyl zahozenej čas. Sice se sociologie asi neřadí mezi top obory, ale já jsem ráda, že jsem ji vystudovala.“ (Aneta, 24 let, Plzeň)

Magisterští studenti si ze svého studia sociologie odnesou hlavně pochopení, ať už společnosti jako takové, nebo lidského chování. Na tuto otázku byly odpovědi opravdu různorodé, jediné, co se v nich poměrně často opakovalo, je právě pochopení. Zde uvádím dvě odpovědi, které pro mě byly nejzajímavější:

„Asi nějaký porozumění nebo pochopení společnosti a lidí jako takových. Dneska už některý problémy ve společnosti vidím třeba úplně jinak. Taky nemam takový předsudky, snažim se je odstraňovat, nekoukam na každýho, kdo je trochu jinej jako na špatnýho. Dalo mi to asi novej pohled na společnost a na svět jako takovej. Vidím co je ve společnosti problémů, se kterýma však sama můžu jen něco dělat. To by museli chtít všichni. Prostě mi sociologie otevřela oči.“ (Kamila, 25 let, Praha)

„Jinej způsob uvažování a myšlení celkově. Jinej pohled na sociologii jako takovou. Je to věda, která má širokej záběr a hodně mě toho naučila. Dneska když vidím třeba bezdomovce, tak už mi v hlavě nenaskakuje, že si za to může sám, někdy je mi jich i líto, což před tím nebylo. Akorát teda jediný, na co pohled asi nezměním jsou cikáni, Romové, pardon. Vůči nim prostě ty předsudky nedokážu smazat. Víím, že jsou i slušní a hodní jedinci, ale ta většina jim to prostě kazí.“ (Lenka, 22 let, Plzeň)

Studenti byli během svého studia také několikrát mile i nemile překvapeni. Mile především sami ze sebe a svých výkonů a nemile z přístupu učitelů či nároků na splnění jednotlivých předmětů. Mezi mile překvapené studentky patří Lenka z Plzně:

„Rozhodně jsem byla a furt jsem mile překvapená sama ze sebe. Nikdy bych neřekla, že budu studovat magistra. Už na bakaláři jsem těžce panikařila, že to nemůžu nikdy dát. Takže mě mile překvapilo, že jsem to nakonec všechno zvládla, i když to někdy vypadalo fakt bledě. Snad budu mile překvapená i s titulem magistr.“ (Lenka, 22 let, Plzeň)

Jana patří mezi ty studenty, kteří byli překvapeni mile i nemile:

„Obojí. Mile jsem překvapila samu sebe a nemile mě překvapili učitelé a přehnané nároky některých z nich. Když jsem šla první den z bakaláře, tak jsem doma brečela. Ten učitel mě tak vyděsil, že jsem měla pocit, že tam nevydržím ani tejdén a hele kde jsem. Myslím si, že taktika všechny zastrašit, není zrovna dobrá volba. Oproti gymplu to byl prostě šok, nikoho jsme nezajímali, všem jsme byli jedno, ten přístup byl prostě hroznej. Chvilí mi přišlo, že soutěží, kterej z nich nás vyhodí víc. Do toho ty jejich požadavky, každej měl pocit, že je ten jeho předmět nejdůležitější a že nemáme asi nic jinýho na práci než číst na jejich předmět. Jenže ten pocit měli všichni a těch předmětů bylo docela dost. Ale pak jsem si na to v rámci možností zvykla, dělala jsem jen to, co jsem fakt musela a dopracovala to až na magisterský studium. Ze sebe mam fakt radost, překonala jsem samu sebe.“ (Jana, 25 let, Plzeň).

Jirka patří mezi ty studenty, kteří byli během svého studia sociologie překvapeni spíš jen nemile:

„No bohužel musím říct, že většinu svého studia jsem byl překvapen nemile. Třeba když jsme pořád nevěděli, kdy jdeme ke státnicím nebo do kdy máme mít zapsaný známky. Na všechno prostě hrozně času. Taky to jejich čtení a psaní nějakých esejí pořád, jako vim, že nás musí za něco ohodnotit, ale proč ty eseje musíme psát tři, proč nestačí jedna. Nemile mě taky překvapil přístup některých učitelů.“ (Jirka, 23 let, Praha)

Na závěr rozhovorů a vlastně celého výzkumu, jsem se studentů ptala na to, co jim studium sociologie dalo a vzalo, když se zpětně ohlédnou. Četná skupina studentů se téměř jednoznačně shodla na tom, že jim studium sociologie vzalo hlavně čas a kus života. Dalo jim pak dobré přátele, zkušenosti a vědomosti, které se budou snažit využít pro své zaměstnání. Opět pro představu uvádím odpovědi dvou studentů:

„Dalo a vzalo. No tak vzalo mi to rozhodně pět let života, ale tak za to nemůže sociologie, ale moje rozhodnutí jít studovat vysokou. Co mi to ale rozhodně vzalo je mraky času. Těch probdělých nocí nad seminárkama, dělání prezentací na poslední chvíli nebo nekonečné čtení textů, ze kterých si stejně nic napamatuju. Jo sociologie je požirač času. No a dalo mi to asi určitě nějaký znalosti, že jo, to by mělo (smích). Ne, tak dalo mi to asi přehled o společnosti. Jo a taky jsem díky sociologii získala spoustu nových a dobrých přátel.“ (Karolína, 24 let, Plzeň)

„Tak já myslím, že snad všichni řekneme, že nám to vzalo čas, protože co jinýho nám to bralo a bralo, než čas. To si myslím, že kdo to studoval, tak mu to nemusím ani vysvětlovat. A dalo mi to asi kritický myšlení. Taky jsem si díky sociologii uvědomil, že současné problémy společnosti, jsou i moje problémy a čím víc jsem se snažil porozumět sociologii a společnosti, tím víc jsem rozuměl sám sobě.“ (Jirka, 23 let, Praha)

Většina bakalářských i magisterských studentů by nyní, kdyby stáli znovu na začátku a mohli si svobodně vybrat svůj obor ke studiu, volila opět sociologii. Magisterští studenti si ze studia sociologie odnesou hlavně pochopení společnosti a lidského chování jako takového. Ani jeden student, ze všech konverzačních partnerů, nelitoval, že šel studovat sociologii. Ve většině případů studenti během svého studia překvapili mile sami sebe a nemile je překvapily přístupy některých vyučujících a přehnané nároky na splnění předmětů. Studium sociologie v podstatě všem studentům vzalo hlavně čas a kus života a dalo vědomosti, kritické myšlení a v neposlední řadě dobré přátele.

5 ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se snažila představit, jaké mají studenti sociologie v Plzni a v Praze představy a očekávání o studiu tohoto oboru. Na začátku mého výzkumu jsem předpokládala, že se objeví rozdíly mezi těmito dvěma městy. Můj výzkum však ukázal, že nejsou žádné výrazné rozdíly mezi studenty z Plzně a z Prahy. Důležité je však vzít v potaz to, že můj výzkumný vzorek není reprezentativní a nelze tak výsledky zobecnit na všechny studenty sociologie v Plzni a v Praze. Presentované výsledky se tak týkají jen mého výzkumného vzorku.

Během výzkumu i samotné prezentace výsledků jsem se snažila postupovat systematicky. Začínala jsem tím, jaká motivace vede studenta k podání přihlášky a jak dojde k výběru právě oboru sociologie. Následně, co studenti od studia sociologie očekávají, jaké jsou jejich představy, jak se tyto představy během studia naplňovaly a proměňovaly. Další je jejich představa o uplatnění na trhu práce, kdy bakalářští studenti líčí, jaké očekávají s tímto oborem uplatnění a jaké povolání by chtěli vykonávat. Magisterští studenti popisují již konkrétněji, kam povedou jejich kroky po absolvování studia, do jakých oborů si budou posílat životopisy a zda již vědí, kde by chtěli pracovat. Magisterských studentů jsem se navíc ptala na jejich bakalářské studium, kdy studenti vzpomínali a zpětně hodnotili své studium. Na závěr jsem po magisterských studentech požadovala celkové zhodnocení studia sociologie. Co jim studium dalo a vzalo, co si z něj odnesou a co je během studia mile či nemile překvapilo. Bakalářů i magistrů jsem se ptala, zda by si nyní, kdyby stáli opět na začátku, vybrali znovu obor sociologie.

Co se týká motivace, tak zde se v rámci dotazníkového šetření se studenty prvního ročníku bakalářského studia potvrdila moje první hypotéza, která říkala, že je sociologie volena především pro své humanitní zaměření. Jednoznačně se na tom shodli jak studenti v Plzni, tak v Praze. U magisterských studentů to již tak jasné nebylo. Jejich odpovědi jsem rozdělila do třech kategorií, které jsem pojmenovala zájem o daný obor, humanitní zaměření a náhoda. Studenti, kteří patřili do kategorie humanitní zaměření, ale sami tuto motivaci nezmínili, se chtěli vyhnout matematice

a technickým oborům. Těchto studentů jsem se následně ptala, zda bych za jejich motivaci mohla považovat humanitní zaměření. Všichni souhlasili. Studenti, kteří skončili na oboru sociologie z důvodu, že neměli na výběr, jelikož byli ve většině případů přijati jen na tento obor, ale tohoto kroku nelitovali. Avšak i tito studenti, kteří skončili na tomto oboru náhodou, pokračovali ve studiu na magisterské úrovni.

Následují představy a očekávání, které studenti měli před nástupem samotného studia. U bakalářských studentů se potvrdila moje druhá hypotéza, která říkala, že studenti bakalářského studia nemají často jasnou představu, co od studia sociologie očekávat. Nebyly zde opět rozdíly mezi Plzní a Prahou. Z celkového počtu 51 respondentů jich 20 odpovědělo, že nemělo žádnou představu o studiu sociologie. Mezi magisterskými studenty se objevily tři kategorie studentů. První kategorie byla zastoupena studenty, kteří před započtím studia měli jisté představy, které se během studia naplnily a již se příliš neproměňovaly. Druhou skupinu tvořili studenti, kteří před započtím studia také jisté představy měli, tyto představy se však nenaplnily a během studia se proměňovaly. V poslední skupině byli studenti, kteří před studiem žádné představy neměli, ale vytvořili si je během prvních semestrů studia a tyto představy jim vydržely po celé studium.

Co se týká bakalářského studia nyní magisterských studentů, dospěla jsem k závěru, že většina studentů hodnotí své studijní výsledky jako dobré či uspokojivé, přičemž se najdou studenti, jejichž výsledky byly výborné. Vzhledem k zájmu o známky, se jako aktivnější jeví studenti z Prahy, kteří ve větší míře odmítali trojku jako známku. Žádný ze studentů nebyl na žádném zahraničním studijním pobytu. Většina studentů na to nesebrala dostatek odvahy nebo za tím viděli jen komplikace ve studiu. Jen jedna studentka ze všech získala prospěchové stipendium a červený diplom, žádnému jinému studentovi se toto nepodařilo. Při porovnání mezi bakalářským a magisterským studiem se studenti rozdělili do dvou skupin, kdy jedna skupina žádný rozdíl neviděla a druhá ano. Nikdo ze studentů však neviděl změnu k horšímu. Zároveň se všichni studenti shodli na tom, že získání titulu ze sociologie nebylo snadné a stálo značné úsilí.

Další kapitolou je uplatnění na trhu práce. Zde jsem se nejprve zaměřila na bakalářské studenty, kteří očekávají s tímto zaměřením průměrný plat, nejisté místo a velmi zajímavou práci. Moje hypotéza se v tomto případě naplnila jen částečně, jelikož jsem předpokládala, že studenti budou očekávat dobrý plat, jisté pracovní místo a velmi zajímavou práci. Jak studenti z Plzně, tak studenti z Prahy chtějí v budoucnu pracovat v oboru, kde využijí sociologii. Velká část z nich chce také pracovat ve výzkumné agentuře. Magisterských studentů jsem se ptala, zda by také chtěli pracovat ve výzkumné agentuře, jako bakalářští studenti. Většina se shodla na tom, že ano, i když si byli vědomi toho, že získat práci ve výzkumné agentuře nebude snadné. Velká část magisterských studentů také stále netuší, kam přesně povedou jejich kroky po absolvování studia. Většina z nich bude posílat životopisy do oborů jako je reklama, marketing a výzkum.

Na závěr mé práce jsem se věnovala zhodnocení studia sociologie očima studenta. Toto zhodnocení se týkalo především magisterských studentů, jelikož bakalářští studenti mají celé studium teprve před sebou. Jediná otázka, která byla položena oběma, byla, zda by si nyní, kdyby si mohli znovu svobodně vybrat, zvolili ke studiu opět sociologii. Většina studentů se shodla na tom, že ano. Tím se potvrdila moje čtvrtá hypotéza, která toto předpokládala. Žádný ze studentů svého studia nelitoval. Ze sociologie si odnesou hlavně pochopení společnosti a lidského chování jako takového. Během svého studia studenti často mile překvapovali sami sebe, hlavně co se týká studijních výsledků. Nemile je překvapovali vyučující se svými nároky na splnění předmětů. Studium sociologie studentům vzalo především čas, který věnovali psaní seminárních prací a čtení textů. Dalo jim především nové znalosti, porozumění, kritické myšlení a nové přátele.

Z mého výzkumu vyplynulo, že obor sociologie je studenty vnímán tak, že je nepřipravuje pro konkrétní zaměstnání. Toto zjištění by mohlo být inspirací pro představitele kateder sociologie. Konkurenceschopnost by mohlo posílit doplnění nabídky o kurzy nabízející získání konkrétních znalostí a dovedností využitelných ve zvolených povoláních.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Alan, Josef. 1989. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama.

Ball, Stephen; Davies, Jackie; David, Miriam; Reay, Diane. 2002. „Classification” and “Judgement”: social class and the “cognitive structures” of choice of Higher Education“. *British Journal of Sociology of Education* 23 (1): 51-72.

Berný, Libor; Jelínková, Veronika; Smolka, Radovan. 1988. *Uplatnění studentů vysokých škol v praxi*. Praha: Ústav školských informací.

Brinkworth, Russell; McCann, Ben; Matthews, Carol; Nordström, Karin. 2009. „First Year Expectations and Experiences: Student and Teacher Perspectives“. *Higher Education* 58 (2): 157-173.

Brooks, Rachel. 2002. „Edinburgh, Exeter, East London – or employment?” A review of research on young people’s higher education choices. *Educational Research* 44 (2): 217-227.

Creswell, W. John. 2003. *Research design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Second Edition. SAGE Publications.

Creswell, W. John; Plano Clark, L. Vicki. 2011. *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second edition. SAGE Publications.

Čerych, L. 2002. „Higher Education Reform in the Czech Republic: A Personal Testimony Regarding the Impact of Foreign Advisers“. *Higher Education in Europe* 27(1-2): 111-121.

Descy, Pascaline; Tessaring, Manfred (ed.). 2002. *Training and learning for competence. Second report on vocational training research in Europe: executive summary*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Dillabough, Jo-Anne; Arnot, Madeleine. 2001. „Feminist Sociology of Education: Dynamics, Debates and Directions“. Pp. 30-48 in Jack Demaine (edt.). *Sociology of Education Today*. New York: Palgrave.

Disman, Miroslav. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Fialová, Ludmila. 2000. „Mladí lidé v rodině.“ Pp. 29-43 in Fialová, Ludmila; Hamplová, Dana; Kučera, Milan; Vymětalová Simona. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Harrell, Adrian; Caldwell, Charles; Doty, Edwin. 1985. „Within-Person Expectancy Theory Predictions of Accounting Students' Motivation to Achieve Academic Success“. *The Accounting Review* 60 (4): 724-735.

Havlík, Radomír; Kořa, Jaroslav. 2011. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hofman, W.H. Adriaan; Steijn, A.J. 2003. „Students or Lower-Skilled Workers? „Displacement“ at the Bottom of the Labour Market.“ *Higher Education* 45 (2): 127-146.

Jandourek, Jan. 2003. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál.

Jarkovská, Lucie; Lišková, Kateřina. 2010. „Genderové aspekty českého školství.“ Pp. 18-35 in Jarkovská, Lucie; Lišková, Kateřina; Šmídová, Iva a kol. *S genderem na trh. Rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Praha-Brno: Sociologické nakladatelství.

Jeřábek, Hynek. 1992. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum.

Keller, Jan; Tvrdý, Lubor. 2008. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Kenway, Jane; Kelly, Peter; Willis, Sue. 2001. „Manufacturing The Global Locality, Customizing the School and Designing Young Workers.“ Pp. 119-141 in Jack Demaine (edt.). *Sociology of Education Today*. New York: Palgrave.

Kleňhová, Michaela; Vojtěch, Jiří. 2007. *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*. Praha: NÚOV.

Kleňhová, Michaela; Vojtěch, Jiří. 2011. *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání*. Praha: NÚOV.

Kreidl, Martin. 2008. *Cesty ke vzdělání. Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní nerovnosti v socialismu*. Plzeň: Západočeská univerzita.

Lehtinen, Erno. 2007. „Methodology learning from the point of view of learning science. A commentary.“ Pp. 205-226 in Murtonen, Mari; Rautopuro, J.; Väisänen, P. (Eds.). *Learning and teaching of research methods at university. Research in Educational Sciences*. Turku: Finnish Educational Research Association.

Matějů, Petr; Simonová, Natalie. 2003. „Czech Higher Education Still at the Crossroads.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 39 (3): 393-410.

Matějů, Petr; Smith, L. Michael; Basl, Josef. 2008. „Rozdílné mechanismy – stejné nerovnosti. Změny v determinaci vzdělanostních aspirací mezi roky 1989 a 2003.“ *Sociologický časopis* 44 (2): 371-399.

Matějů, Petr a kol. 2009. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: MŠMT.

Pabian, Petr. 2010. „Od elitního přes masové k univerzálnímu terciárnímu vzdělávání: konceptuální rámec.“ Pp. 14-26 in Prudký, Libor; Pabian, Petr; Šima, Karel. *České vysoké školství. Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada.

Parsons, J. E.; Meece, J. L.; Kaczala, C. M.; Goff, S. B.; Futterman, R. 1982. „Sex differences in math achievement: Toward a model of academic choice.“ *Psychological Bulletin* 91: 324-348.

Prudký, Libor. 2010. „Studenti v procesech univerzalizace terciárního vzdělávání.“ Pp. 27-59 in Prudký, Libor; Pabian, Petr; Šima, Karel. *České vysoké školství. Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada.

Ryška, Radim; Horáčková, Dagmar; Úlovcová, Helena; Vymětalová, Simona. 2000. *Uplatnění absolventů škol na trhu práce 1999*. Praha: Tauris.

Ryška, Radim; Zelenka, Martin. 2011. „Charakteristiky vysokoškolského vzdělávání a profesní úspěch.“ *ORBIS SCHOLAE* 5 (1): 71-94.

Shavit, Yossi; Müller, Walter. 1998. *From School to Work: A Comparative Study of Educational Qualifications and Occupational Destinations*. Oxford: Clarendon Press.

Simonová, Natalie; Matějů, Petr. 2013. „Koho znevýhodňuje škola: chlapce, nebo dívky? Rozdíly v dovednostech, školních výsledcích a vzdělanostních aspiracích dívek a chlapců devátých tříd základních škol.“ *ORBIS SCHOLAE* 7 (3): 107-138.

Simonová, Natalie; Soukup, Petr. 2009. „Reprodukce vzdělanostních nerovností v České republice po sametové revoluci v evropském kontextu.“ *Sociologický časopis* 45 (5): 935-965.

Simonová, Natalie. 2011. *Vzdělanostní nerovnosti v české společnosti. Vývoj od počátku 20. století do současnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Šebková, Helena. 1996. „Access to Higher Education in the Czech Republic.“ *European Journal of Education* 31 (3): 273-288.

Šebková, Helena (ed.). 2006. *Tertiary Education in the Czech Republic. Country Background Report for OECD Thematic Review of Tertiary Education*. Praha: Centre for Higher Education Studies

Šima, Karel. 2010. „Výzkum v terciárním vzdělávání.“ Pp. 84-106 in Prudký, Libor; Pabian, Petr; Šima, Karel. *České vysoké školství. Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada.

Teichler, Ulrich. 1999. „Research on the Relationships between Higher Education and the World of Work: Past Achievements, Problems and New Challenges.“ *Higher Education* 38 (2): 169-190.

Trbanc, Martina. 1995. „Employment Opportunities for University Graduates in Slovenia.“ *European Journal of Education* 30 (1): 49-63.

Trhlíková, Jana; Úlovcová, Helena. 2010. „Vliv rodinného zázemí na předčasné odchody ze vzdělávání a na dlouhodobou nezaměstnanost mladých lidí.“ Pp. 151-179 in Matějů, Petr; Straková, Jana; Veselý, Arnošt (eds.). *Nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Trow, Martin. 2005. Reflection on the Transition from Elite to Mass to Universal Access: Forms and Phases of Higher Education in Modern Societies since WWII. [Online] UC Berkeley: Institute of Governmental Studies. Dostupné z: <<http://escholarship.org/uc/item/96p3s213>>.

Valentová, Marie; Šmídová, Iva; KATRŇÁK, Tomáš. 2010. „Genderová segregace na trhu práce v kontextu segregace ve vzdělání v mezinárodním srovnání.“ Pp. 63-79 in Jarkovská, Lucie; Lišková, Kateřina; Šmídová, Iva a kol. *S genderem na trh. Rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Praha-Brno: Sociologické nakladatelství.

Veselý, Arnošt; Matějů, Petr. 2010. „Vzdělávací systémy a reprodukce vzdělanostních nerovností.“ Pp. 38-90 in Matějů, Petr; Straková, Jana; Veselý, Arnošt (eds.). *Nerovnosti ve vzdělávání*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Vývojová ročenka školství v České republice 2003/04-2010/11. 2011. Praha: ÚIV.

Zelenka, Martin. 2008. *Přechod absolventů škol ze vzdělávání na pracovní trh*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

7 RESUMÉ

The main objective of this research was to determine what ideas and expectations to students of sociology. These ideas and expectations for students were examined in the first year of the bachelor's degree and master's degree students studying sociology in Plzen and Prague. I use the mix method design of research. This design is based on quantitative and qualitative methods. I conducted a survey with students of the first year of bachelor's degree of sociology. With students of master's degree was conducted a semi-structured interviews. I was mostly interested in their motivation to studying sociology, their ideas and expectations about studying of this discipline and in their expectations regarding labour market.

My research shows that the main motivation of students to studying sociology is humanities focus of this discipline. Furthermore it is interested in the field and their own decision. Most of the bachelor's students did not have any ideas and expectations before their study of sociology. Master's students I can divide into three groups. I also showed that bachelor's student want in the future have employment in a field where use sociology or in a research agency. Master's students did not have any concrete ideas about their future employment. They will send their CV's to fields such as advertising, marketing and research.

Finally, in my work master's students evaluate their bachelor's degree. Each student did not regret their studying of sociology. Most of the students evaluate their bachelor's degree like good, but there were excellent students. Only one student received a merit scholarship and a red diploma. Nobody was in the foreign study stay. Sociology gave them the understanding of society and human behaviour and took them particularly time.

The analysis of my research did not show any significant differences between students of sociology from Plzen and Prague. In most cases and opinions were similar.

8 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Dotazník v předběžné fázi výzkumu

Dotazník pro uchazeče o studium na oboru Sociologie dne 20. června 2013

Pohlaví: Muž   Žena

Rok narození: 19 ____

Kolik jste si podával/a přihlášek na VŠ? (zakroužkujte)

1   2   3   4   5   6 a více

Kolik z nich bylo přímo na obor Sociologie nebo na kombinace s ním ? (zakroužkujte)

1   2   3   4   5   6 a více

Jakou preferenci přikládáte právě oboru Sociologie? (zakroužkujte)

(ohodnoťte jako ve škole 1 – nejvyšší, 5 – nejnižší)

1   2   3   4   5

Co Vás motivovalo dát si přihlášku právě na obor Sociologie? (i více možností)

Přátelé a známí

Rodiče

Vlastní rozhodnutí

Humanitní zaměření

Zájem o tento obor

Jiné: _____

Co Vás na oboru sociologie zajímá? .....

.....

Četl/a jste něco ze sociologie?

Vypište: .....

.....

Jaké očekáváte s tímto oborem uplatnění na trhu práce?

A) plat

Dobrý plat

Průměrný plat

Podprůměrný plat

B) místo

Jisté místo

Téměř jisté místo

Nejisté místo

C) zajímavost práce

Velmi zajímavá práce

Méně zajímavá práce

Práce jen pro výdělek

Příloha č. 2 – Dotazník v bakalářské fázi výzkumu

Dotazník pro studenty prvního ročníku bakalářského studia SOCIOLOGIE

Pohlaví: Muž   Žena
Rok narození: 19 ____

Kolik jste si podával/a přihlášek na VŠ? (zakroužkujte)

1   2   3   4   5   6 a více

Jakou preferenci jste přikládal/a právě oboru Sociologie? (zakroužkujte)

(ohodnoťte jako ve škole 1 – nejvyšší, 5 – nejnižší)

1   2   3   4   5

Co Vás motivovalo dát si přihlášku právě na obor Sociologie? (i více možností)

Přátelé a známí

Rodiče

Vlastní rozhodnutí

Humanitní zaměření

Zájem o tento obor

Jiné: _____

Pokud bylo humanitní zaměření jednou z motivací, tak co to pro Vás znamená?

chcete „sloužit lidem“

chcete se vyhnout matematice a exaktním vědám

chcete porozumět společnosti

chcete se zabývat sociálními problémy (Romové, chudoba, nezaměstnanost...)

Co Vás na oboru sociologie zajímá? .....

.....

Proč jste zvolil/a právě studium sociologie? Co bylo hlavní motivací? (i více možností)

jediný obor, kam mě přijali

pro mě nejzajímavější obor ke studiu

někdo mi tento obor poradil

znám někoho, kdo již tento obor studoval

zajištění dobrého uplatnění na trhu práce

Jiné: .....

Věděl/a jste něco o sociologii před tím, než jste ji začal/a studovat?

ANO   NE

Četl/a jste něco ze sociologie před samotným přijetím na školu?

Vypište: .....

.....

Jaká byla Vaše očekávání od studia sociologie před nastoupením studia?

.....

Měl/a jste před nástupem studia představu, že budete dělat výzkumy?

ANO   NE

Myslíte si, že studium Sociologie znamená snadné získání titulu?

- ANO   NE

Zdůvodněte Vaší odpověď: .....

Co Vás za dosavadní studium sociologie nejvíce zaujalo?

.....

Máte za sebou první semestr studia, jste za dosavadní studium spokojen/á?

- ANO   NE

Naplnily se Vaše představy, se kterými jste na tento obor nastupoval/a? Kdyby jste měl/a porovnat očekávání a realitu?

Popište:.....

Kdyby jste se měl/a teď rozhodnout, pokračoval/a by jste ve studium na magisterské úrovni?

- ANO   NE

Jaké očekáváte s tímto oborem uplatnění na trhu práce?

A) plat

- Dobrý plat
 Průměrný plat
 Podprůměrný plat

B) místo

- Jisté místo
 Téměř jisté místo
 Nejisté místo

C) zajímavost práce

- Velmi zajímavá práce
 Méně zajímavá práce
 Práce jen pro výdělek

Jaké jsou Vaše představy o budoucím zaměstnání?

- chci pracovat v oboru, kde využiji sociologii
 chci pracovat ve výzkumné agentuře
 chci získat jen titul a tím lepší postavení na trhu práce
 nebudu se živit sociologií
 nemám představu

Jaké zaměstnání by jste mohli s tímto oborem vykonávat?

.....

Studujete sociologie pro získání lepšího uplatnění na trhu práce?

- ANO   NE

Chtěl/a by jste po získání titulu vyučovat?

- ANO   NE

Pokud by jste se nyní mohl/a znovu svobodně rozhodnout, vybral/a by jste si znovu tento obor?

- ANO   NE

Pokud NE, kam by vedly Vaše kroky?

.....

Výroky:

Vyjádřete míru souhlasu ke každému výroku, co si o tom myslíte

„Vyšší vzdělání znamená jistotu dobrého zaměstnání.“

„K dobrému pracovnímu místu stačí mít kontakty.“

„Je jedno co studuji, hlavně, že mám diplom.“

„Studuji vysokou školu, abych oddálil nástup do práce.“

Příloha č. 3 – Okruhy otázek k rozhovorům v magisterské fázi výzkumu

- Motivace ke studiu sociologie – jak došlo k výběru oboru, co bylo hlavní motivací ke studiu, proč šli studovat do Plzně/Prahy
- Představy a očekávání o studiu sociologie – s jakými představami studenti nastupovali na bakalářské studium, jaká byla jejich očekávání od studia, do jaké míry se naplnily jejich představy a očekávání během studia
- Bakalářské studium nyní magisterských studentů – jak by studenti zhodnotili své bakalářské studium, jakých studijních výsledků dosahovali, zda byli na studijním pobytu, porovnání magisterského a bakalářského studia
- Budoucí zaměstnání – proč šli studovat na magisterské úrovni, jaké mají plány po absolvování, jaké mají představy o svém budoucím zaměstnání
- Zhodnocení studia – co jim studium sociologie dalo a vzalo, co je mile a nemile překvapilo, zda by šli studovat znovu sociologii

Příloha č. 4 – Počty studentů v jednotlivých fázích výzkumu

fáze výzkumu	Plzeň	Praha	celkem
předběžná fáze	6	0	6
bakalářská fáze	25	26	51
magisterská fáze	8	8	16